

Mgbanwe? ma ọ bụ Weghachite?

Randolph Dunn

Mgbanwe? ma ọ bụ Weghachite?

Isi nke 1

Ntughari mmeghari

Renaissance 1517 - 1648 AD

N'agbata afọ 1118 na 1518 ndị Katolik na Eze Ukwu Jamanị mere mgbanwe (dabere na onye nọ n'ọchịchị) na-egbu Ndi Kraịst n'ihị okwukwe ka a chọpụtara ha. Ihe dị ka 4,000 (ndị nile nọ n'Ebe Etiti Europe nile [gụnyere Alsace-Lorraine nke dị n'ebe etiti Germany]) nwurụ n'ihị mkpagbu n'ime narị afọ anọ ndị a. N'ihị ya, chọchị ndị a dị na Alsace-Lorraine bụ akụkụ ụfọdụ kpatara mmetụta ahụ mere Martin Luther ji wepụ onwe ya n'okpukpe Katolik. Ma eleghị anya, Luther anụ̀tụ̀beghị ozizi ha, Otú ọ́ dị, ọ́ jurụ otú Chọchị Katolik si gbuo Ndi Kraịst. N'ezie, okpukpe Katolik boro Luther anya na ọ "na chọchị ndị jurụ okwukwe dị na Alsatia, (ógbè Alsace) na-akpachi anya." Ka o sina dị, ma ndị Katolik ma ndị Protestant kpagburu ndị chọchị Anabaptist dị na Yurop.

Ndi poopu Renaissance bụ ndị a ma ama n'ụwa. Mmegbu ndị dị ka simony, ihụ mba n'anya, na imebiga ihe ókè ego mụbara. Ajo omume [nke a pụrụ iji onụ ahịa zụta] na omume rụrụ arụ jupụtara na Chọchị Katolik. Ire Indulgences bụ omume jọgburu onwe ya n'ihị na ọ dabere na ezi nchehari nke mmụọ na nkwalite nke ndụ. N'otu oge ahụ, ezigbo mmụba nke okpukpere chi a ma ama gosipụtara onwe ya wee mụbaa ọdiche dị n'etiti atụmanya ndị mmadụ na ike ha igbo mkpa ime mmụọ.

Martin Luther(1483-1546)

Martin Luther bu ụzọ mụọ ihe gụnyere ndị nwoke dịka John Wycliffe (1328-1384) na Johannes Hus (1369-1415), bụ onye gbalịworo ime ka chọchị [Katolik] gbanwee n'ụzọ yiri nke ahụ. Na 1517 Luther kpogidere ya ihe odide iri itoolu na iseruo n'onụ ụzọ nke Nzuko Ndi Nso niile, n'ime Wittenberg nke jere ozi dị ka bọdụ ọkwa maka ọkwa gbasara mahadum.^[1] Ndi a bụ isi ihe maka arụmụka nke katọrọ Ụka na Pope. Ihe kacha arụrịta ụka gbadoro ụkwụ na omume nke ire indulgences na amụma nke Ụkapogatri.

en.wikipedia.org/wiki/Protestant_Reformation

Na 1520, Luther bipụtara akwụkwọ nta atọ ndị ahụ

- a. Kọwaa mmejọ Rome
- b. Achọrọ mgbanwe n'omume na nkuzi
- c. Wakporo ụfọdụ sacraments, transubstantiation, na ofufe nke ndị nsọ
- d. O siri ọnwụ na naanị Bible bụ ikike ikpeazụ nye Onye Kraịst.

therestorationmovement.com/courses/chlesson03.htm

Luther luru¹- "Ihe na-emegideghị Akwukwo Nso bu maka Akwukwo Nso, Akwukwo Nso maka ya."
Ntuleghachi site na [Al_MaxeyOkwu #401,June 30, 2009](http://Al_MaxeyOkwu_#401,June_30,2009) sitere na
wikisource.org/wiki/AnteNicene
_Ndị nna/Mpịakota_III//Apologetic The_Chaplet,_ma o bu_De_Corona/Isi_II

Luther bu ihe iyi egwu [ma o dikarịa ala na Germany]. Mgbe o malitere "uka" ya na 1520, ndi Katolik maara na ha nwere nsogbu. A kpokotara choochi ndi Anabaptist na ha n'uzo hiere uzo. Ndi Katolik no na-atu egwu, na-egbukwa onye o bu (Ndi Kraist na ndi ngaghari iwe). Ndi Katolik enwekwaghị afọ ojuju igbu Ndi Kraist ka a chotara ha na mberede; ugbu a, a na-achughari ha n'ezie. Na Alsace-Lorraine nani, n'ime ihe foro nke nta ka o buru 100,000 ndi otu, a gbara ihe di ka 42,000 oku n'ihu na ha ajughị Iso Uzo Kraist iji kwado okpukpe Katolik. Mgbuchapu a mere malite n'ime di ka n'afọ 1525 ruo 1536. Onodu yiri nke ahụ n'ebe nile. Ka o na-erule 1595, Ndi Kraist no na Alsace-Lorraine di nani 1,000. E mebiela otutu ogbako. Ogbako ndi di na Moravia, o bu ezie na ndi otu ha na-agwu agwu, jisiri ike gbaga Hungary, Poland, Ukraine, na Crimea. Ka o na-erule 1799, Eulogius Schneider (onye ukochukwu Katolik) gbupuru ndi nwuru anwu ato ikpeazu isi n'ihu na ha esoghi Napoleon na mgbanwe mgbanwe France. (nke sitere na allexperts.com/q/Critics-Catholicism-3337/Ajuju-1.htm Marvin Howard)

Ihe si na ya puta bu na o foro nke nta ka e bibie choochi di na Europe.

Ulrich Zwingli (1484–1531)

Ndozighari ahụ na Switzerland malitere na Zurich n'okpuru nduzi nke ukochukwu Ulrich Zwingli. Erasmus na okpukpe mmadu nke Ndi Kraist metutaworo Zwingli. O nwetara nghota nke ozi oma banyere Iso Uzo Kraist site n'omumu Bible ya na site na mmekorita ya na ndi Lutheran. Na Jan. 1, 1519, o malitere usoro okwuchukwu afọ 6 gbasara agba oheru nke kpaliri kansul obodo na ndi Zurich maka mgbanwe. Nzaghachi di mma nye Isiokwu Iri isii na Asaa, bu nke o kwadebere maka esemokwu oha na eze ya na onye nnochiteanya popu nwere na 1523, gosiputara na ihe omume ya na-ewu ewu. O kporo oku ka e wepu Mass ahụ (ma jiri nri anyasi nke Onyenwe anyi ihe atụ dochie ya), nnwere onwe puo n'ichikwa ndi bishop, na ime mgbanwe nke obodo-obodo nke ma ndi ukochukwu na ndi okaike Ndi Kraist ga-ekweko n'uche Chineke.

mb-

soft.com/believe/txn/reformat.htm

O megidere omenala nke ibu onu n'oge Lent, nruru aka n'usoro ndi isi choochi, kwalite alumi na nwunye nke ndi ukochukwu, ma wakpoo iji ihe oyiye eme ihe n'ebe a na-anọ efe ofufe. en.wikipedia.org/wiki/Holdrych_Zwingli

Zwingli kwadoro na ihe o bu²"adighi enye iwu ma o bu kuziri na New Testament kwesiri iju n'enweghi ihe o bu." Ntuleghachi site na [Al_MaxeyOkwu #401,June 30, 2009](http://Al_MaxeyOkwu_#401,June_30,2009) eweputara na http://en.wikisource.org/wiki/AnteNicene_Fathers/Mpikota_III/Apologetic/The_Chaplet,_or_De_Corona/Chapter_II

Ndozighari Radikal

¹Rutu aka na thebiblewayonline.com omumu Silence of the Scripture.

² Rutu aka na thebiblewayonline.com - Silence of the Scripture.

Malite na Switzerland na Germany, Ndozighari Radical muru otutu Anabaptist otu niile Europe. N'akuko ihe mere eme, ndi mgbanwe mgbanwe na-aru oru n'okpuru otutu aha.

Umunna ma o bu Swiss Brethren - bu otu nke radical evangelical mgbanwe onye soro na mbu Ulrich Zwingli Zurich, ma emechara malite mmeghari a maara ugbo a di ka Anabaptism. N'afu 1525, Felix Manz, Conrad Grebel, George Blaurock, na ndi ozu hiwere otu oheru, nke juru Baptism nwa oheru ma kwusaa ihe umunna kwuru na o bu ezi Iso Uzo Kraist. Dabere na Sola Scriptura [nani akuku Akwukwo Nso], Swiss Brethren kwuru na ebe o bu na Bible ekwughu banyere baptism umu oheru, chochi ekwesighi ime ya. Ulrich Zwingli mechara gbaghaa nke a. N'ihia ya, e nwere esemokwu oha na eze, nke kansul ahụ kwadoro onodu Zwingli. Nke a mere ka ndi otu umunna Switzerland mara mma ma kpagbuo ha site n'aka ndi ozu nile na-eme mgbanwe nakwa Chochi Katolik.

O di mkpa imara na ndi Protestant kpagburu ndi Anabaptist nke mbu n'okpuru Zwingli. Ha biliri na nche ya, n'obodo ya, burukwa ndi na-eso uzu ya mbu. Ikekwe o turu egwu na idi adi nke nsughari Protestant di iche iche ga-emebi ohere ya nke ime mgbanwe o bu na n'uzu na-enweghi isi. Ikekwe ... ma o dighi ihe nwere ike igosi omume ya. O nweru nu onye-ikpe; o bu ya na-ahụ maka mgbanwe. Kansul ahụ kwuputara na imeghari baptism bu mpu ogbugbu, yabu ka anyi mee ya.

Felix Manz ghoru onye mbu nwuru n'ihia okwukwe Anabaptist na 1527, afu iri di mkpirikpi mgbe Luther kwuchara akuko ya. Mmiri riri ya n'osimiri di n'etiti Zurich. E tiri ndi Anabaptist ndi ozu ihe ma o bu chupu ha. Ndi a ghoru ihe a na-emekari n'okèala ndi Protestant.

N'ihia mkpagbu sitere n'aka ndi ochichi, otutu n'ime ndi Anabaptist ndi a si Switzerland kwaga mba ndi gbara ha gburugburu. A bira mara ufodu n'ime umunna Switzerland di ka Ndi Menno mgbe nkewa nke 1693 gasiri, esemokwu n'etiti Jacob Ammann Hans Reist otu. en.wikipedia.org/wiki/Swiss_Brethren

Ndi Menno - ogbako Anabaptist aha ya bu ndi Frisian, Menno Simons (1496–1561). Ozizi nke ndi Menno dabeere na nkwenkwe ha na ma ozi ma ozi nke Jisos Kraist, bu nke ha ji nkwenye siri ike jidesie ike n'agbanyeghi mkpagbu sitere n'aka mba di iche iche nke ndi Roman Katolik na ndi Protestant. Kama ilu ugu, ihe ka n'onu ugu lanariri site n'igbaga steeti ndi agbata obi ebe ezinulo ndi na-achi achị nakweere nkwenye siri ike ha nwere na baptism ndi toro eto. en.wikipedia.org/wiki/Mennonite

Ndi Hutterites— soro ndi Anabaptist soro ndi Mennonites na ndi Amish kekorita agburu agburu na dika ezi uche ga-esi soro, kekorita otutu n'ime otu nkwenkwe na ozizi ahụ. Ndi Hutteri di iche iche n'otu akuku bu isi: ha kwenyere n'ikekorita ihe onwunwe ha n'otu n'otu di ka Kraist na Ndi ozi. Ya gosiputara nakwa di ka e mesiri nuchaa ma kowaa ya n'Akwukwo Oru Ndi ozi. hutterites.org/HutteriteHistory/index.htm

Amish- The Amish ije si na nari afu nke 16 mkpakorita a maara di ka Umunna Switzerland ma o bu Ndi Anabaptist, na akuku nke Ndozighari Radikal. Anabaptist putara "onye na-eme baptism

ozọ”; nrotu aka na ndi emere baptism dika umuaka, ma emesia nakwere okwukwe na “baptizim nke onye kwere ekwe” ya mere emere baptism dika ndi okenye kwere ekwe. The Amish ije wepuru aha ya Jacob Amman (c1656—c1730), bu onye kweere na ndi Menno na-akpafu na ozizi nke Menno Simons na 1632 Mennonite Dordrecht nkwuputa nke okwukwe. Ndi Amish di ka ndi Anabaptist Switzerland gbasasia site na mkpagbu na Alsace. wikipedia.org/wiki/Amish#History

Ma ndi a Radical Reformers ma o bu ndi Anabaptist zoro aka na onwe ha di ka: Umunna na Ndi kwere ekwe na Ndi Kraist.

Na 1524, mgbe esemokwu di na Zurich ka di nso na nso nso a, Balthasar Hubmaier (nke bi n'okèala ndi Katolik) biputara otutu isiokwu na-anochite anya nka mmuta okpukpe ya. A na-ewere ihe ndi a na Estep:

1. Okwukwe na-eme ka anyi di nsọ n'ihu Chineke.
2. Okwukwe nke a bu nkwenye nke ebere Chineke nke o gosiworo anyi n'aja nke Okpara o muru naani ya. Nke a na-ewepu Ndi Kraist niile na-eme ihere, ndi na-enweghi ihe o bula kari okwukwe nke akuko ihe mere eme.
3. Okwukwe di otu ahụ apughị idigide adigide kama o ghaghị iputa n'ebe Chineke nọ n'ekerele nakwa n'ebe ihe a kpọrọ mmadu nọ n'udi oru nile nke ihunanya umunna. N'ihia ya, a ga-aju omume okpukpe efu niile, di ka kandul, alaka nkwa, na mmiri di nsọ.
4. Naani oru ndi ahụ di mma nke Chineke nyere anyi iwu na naani ndi ahụ bu ihe ojoo nke o machibidoro.
5. Uka ahụ abughị aja kama o bu ncheta nke onwu Kraist. Ya mere, o bughị aja maka ndi nwuru anwu ma o bu ndi di ndu...
6. Mgbe o bula a na-eme ncheta ahụ, ekwesiri ikwusa onwu nke Onyenwe anyi n'asusu ndi mmadu. . .
7. Di ka Onye Kraist o bula na-ekwere n'onwe ya, e meekwa ya baptizim, otu ahụ ka onye o bula kwesiri iji Akwukwo Nso na-ekpe ikpe ma o buru na onye ukochukwu na-enye ya nri na ihe onunu n'uzo ziri ezi. ritchies.net/p4wk4.htm.

Na February 1527 Michael Sattler, onye Switzerland Anabaptist, na ndi ozọ weputara nkwuputa nke Schleithem. Isi ihe ya bu:

1. A ga-eme naani ndi kwere ekwe baptizim. Baptizim nwa oheru, “ihe aru kasi ukwu na nke mbu nke popu,” ekwesighi ime ya.
2. Uka ime obodo kwesiri ihu “mmachibido iwu” [mwepu ma o bu nchupu] ahụ megide ndi dabara na mmehie, mgbe ido aka na ntị nke mbu na nke abuo gasiri.
3. Achicha na mmanya kwesiri ka a ga-agbaji naani na ndi kwere ekwe e mere baptizim, o bughikwa ndi ozọ.
4. E kwesiri ikwapu ezi Ndi Kraist n'usoro ihe di n'owa, gunyere “ndi na-aga choochi,” iyi, mma agha, na ndi ozọ.
5. Ekwesiri inwe ndi ozuzu aturu n'etiti igwe aturu, ndi ga-ekwusa ozi oma, wdg, nke ogbako ga-akwado ya. O buru na ewepuru onye ukochukwu n'igwe aturu, a ga-echikwa onye ozọ echichi n'onodu ya.
6. “mma agha ahụ,” ya bu, magistracy ma o bu ochichi, na-abughị nke izu okè nke Kraist ma a ga-ahapu ya n'owa ka o mee ihe. Ndi Kraist ekwesighi igbachitere onwe ha ma o bu ghoo ndi

ọkàikpe, ma ọ bụ jiri mma agha ụwa megide mmejọ ime mmụọ [ọchịchị a na-akpagbu n'ihi na ha nọ n'okpukpe na-ezighị ezi].

7. Ndi Kraịst ekwesighi jinu iyi, kama ka ee ha buru ee ka ee e ha buru ee. ritchies.net/p4wk4.htm

Na May 20, 1527, ndi ọchịchị Katolik gburu Michael Sattler, bu onye dere akwukwo Anabaptist Schlietheim Confession. N'agbanyeghi na eze Katolik Ferdinand ekwuputala mmiri iri ("baptizim nke ato") bu ihe ngwota kasi mma maka Anabaptism. A mara Sattler ikpe ka e bepụ ya ire ya, were igwe di oku kpuo anu ahụ ya ma kpoo ya oku n'elu osisi. Ndi ọchịchị Katolik gbara ndi ozo oku ma o bu rie ha mmiri. Iku oku yiri ka ndi Katolik kwadoro ya, ndi Protestant erughikwa ya.

Tukwasị n'ihe ndi e kwuru n'elu, mba ndi Protestant na ndi Katolik malitekwaro imekpo ha onu na udi mmegbu ndi ozo. Estep na-eme atumatu na otutu puku mmadu nwuru na Europe na nari afọ nke iri na isii, ma onu ogugu siri ike agaghi adi ma oji. ritchies.net/p4wk4.htm

Na nchikota, anyi na-ahu ihe kariji 400 afọ ka mmadu ole na ole gbasajiri na Europe nwere ọchichọ iji naanị Akwukwo Nso na-alaghachikwute Chineke; ya bu:

- a. Ndi otu Waldo - ihe di ka 1179
- b. Albigenses - ihe di ka 1200
- c. Wycliffe 1328-1384
- d. Hus 1372-1415
- e. Chelčický 1374-1460
- f. Luther 1483-1546
- g. Zwingli 1484-1531
- h. Ndi na-eme mgbanwe mgbanwe - 1525

Ihe ozo jikoro ha bu na a kpagburu ha niile. Ma nke ahụ ekwesighi jbu ihe ijuanya nye Jizos gwara ndi na-eso uzo ya, si:

Nke a bu ihe m nyere n'iwu: Hunu ibe unu n'anya. O buru na uwa akpo unu asi, burunu n'uche na o buru uzo kpo m asi. O buru na i bu nke uwa, o ga-ahu gi n'anya di ka nke ya. Otú o di, unu esiteghi n'ụwa, ma ahoputawo m unu n'ụwa. O bu ya mere uwa ji kpo unu asi. Cheta okwu m'gwara unu, si, O dighi oru o bula di uku kari onye-nwe-ya. O buru na ha akpagburu m, ha ga-akpagbukwa unu. O buru na ha erubere isi n'ozizi m, ha ga-eruberekwa unu isi. Ha ga-emekwa unu otu a n'ihi aha m, n'ihi na ha amaghi Onye zitere m. (Jon 15:17-21)

Onye mgbanwe ozo putara. Onye na-ejighi akuku Akwukwo Nso naanị maka nkuzi ya mana nakweere nke Augustine.

John Calvin(1509-1564)

A maara Calvin na Mahadum Paris di ka "Akuko ebubo" n'ihi na o na-akatọ ya, agwa ichota mmejọ. O gbanwere site na omumu iwu gaa na nka mmuta okpukpe na ọchichọ nna ya. N'ibu onye ndi oka mmuta mmadu bu Erasmus na Lefevre kpaliri, o malitere imu Bible na ihe odide Luther. Ka oge na-aga, ma eleghi anya na 1533, o nwere "ahumahu mgbanwe" ma malite oru okpukpe ya. Na 1534 o hapuru France n'ihi mkpagbu.

Na 1541 ọ laghachiri Geneva ebe ọ ghoro nnoo ike. "Ihe foro nke nta ka ọ buru Calvin na-achikwa ume ọ bula na obi obi ọ bula nke umu amaala ya.

A mara Servetus ikpe onwu site na ire oku nke nta nke nta. Calvin kwuru na ya choro igbanwe udi ogbugbu, ma o nweghi ihe akaebe ọ bula iji gosi nke a, ma n'ime nkeji oge ikpe ahụ ma ọ bu n'ebe ozọ. Ọ na-ebokwa otutu ndi mmegide ebubo igba ochichi mgba okpuru ma tinye ha n'elu oche [engine nke mmekpa ahụ, nke nwere nnukwu etiti, nke a na-agbatị ahụ nke nta nke nta ruo mgbe, mgbe ufodu, nkwonkwo na-agbaji (dictionary.die.net/to tinye na rack)] iji nweta ihe akaebe nke ebubo ya. N'ikwu eziokwu, ekwesiri ikowaputa na ndi Protestant na-agbaso ihe atụ ochie nke Chochi Katolik n'iji ike obodo na-amanye ukpuru ime mmuo. Calvin ji aka igwe chia ruo mgbe ọ nwuru. "Ism's" Calvinism, REW, peeji nke 9-12

Ulo Akwukwo Calvin nke Okpukpe Ndi Kraist³na-ekpughe nka mmuta okpukpe ya. Ha esighi na Calvin kama ọ bu naani ha haziri, hazie ma meputa ya. Ọ na-agbazinye ego ugboro ugboro n'aka Augustine, ma Augustine agbaziiri Ambrose na ndi Fada uka ndi ozọ.⁴Obi abuo adighi ya na ndi Fada nwere mmetuta nke iju okwukwe ndi Gnostic na obuna echiche ndi Peshia ochie nke ihe bu ihe ojoo di n'ime onwe ya. Calvin wuru usoro ya n'elu ntala nke ndi mgbanwe mgbanwe mbu toro, karisja Luther na Bucer, na ndi ozọ ma onyinye ya puru iche nke mmuta, nke mgbagha, na udi ya mere ka ọ buru onye oka mmuta okpukpe putara ihe nke mmeghari Reformed. N'okpuru usoro ihe ahụ dum bu echiche bu isi nke obubueze Chineke na-enweghi ngwucha na nke kariri akari, imara onye njedebe kasi elu nke mmadu bu.

Ma ọ bughị di ka ndi na-eme mgbanwe mbu bu ndi choro idabere naani na Bible Calvin dere ozizi nke ya na Ulo akwukwo nke Okpukpe Ndi Kraist nke buchikotara n'okpuru ebe a na-atule n'otu n'otu ma emechaa.

Ochichi -Chineke kachasi; ya mere, uche Ya bu nke ikpezu na nke ikpezu.

Ntuli aka na-enweghi atụ Dika eze-Ya si di ka Ọ gēkpere ihe nile buru uzọ. O buru uzọ kpebie mmehie n'onwe ya. O mere nke a maka otuto nke Ya. Iji kwalite ebube nke Ya, O buru uzọ kpebie nke ndi mmehie, Ọ ga-azoputa ufodu ma maa ndi ozọ ikpe. O mere nke a di ka uche Ya si di, ka ọ ghara inwe ihe jikoro ya na ihe ọ bula mmadu na-eme.

Mgbaghara mmehie nwere oke -Maka ndi Ọ hoptara, Chineke eweputala aja mgbaghara mmehie na nzoputa site n'obara nke Okpara Ya Jizos Kraist.

Mgbakota mmebi ihe nketa -Nsogbu bu na site na mmehie Adam, e meruwo odidi ya, e nyefekwara umu ya odidi nke a.

Agaghi ekwe omumeamara N'ibu ndi nwere odidi a ruru aru, ndi mmadu enweghi ike ibiarute n'omuma Chineke n'onwe ha. Obuna ndi a hoptara apughi izaghachi Chineke, enweghi ike

³Rutu aka na omumu ihe thebiblewayonline.com - Institutes of the Christian Religion.

⁴Tutu aka na Echiche Augustine na Nkwenye peeji nke 31.

inwe okwukwe, ruo mgbe Mụọ Nsọ meghere obi ha ikwerema ghotá. Amara nke Chineke, nke etinyere n'orụ n'aha ndị Ọ họtara, na, dika uche Ya siri di, enweghi ike igbochi ya.

Itachi obi nke ndi nsọ -A ga-azoputa ndi ahoputara. Amara ya ga-akwado ndi a hoptara ma ghara iwepu ya ka ha ghara ila n'iyi. Nzoputa ha doro anya.

Jacobus Arminius (1560-1609)

England nwere n'okè ufodu nwere echiche Arminianism. Ma Arminia malitere site n'aka Jacobus Arminius onye ogo nwoke Calvin kuziiri ya. N'ibu onye na-enweghi ike igbachitere nkwenkwe Calvin, o juru nzulite Calvin ya ma choo igbanwe Calvinism ka "a ghara iwere Chineke di ka onye kere mmehie, ma o bu mmadu di ka akpaaka di n'aka Chineke." Nkwenkwe ya gbanweghariri butere nnukwu esemokwu n'etiti ndi Calvin no na Holland.

"Ndi na-eso uzọ ya chere mkpagbu ihu site n'aka ndi Calvin; ndi ukochukwu 200 na-efunahu ha, onye ochichi bu John van Olden Barneveldt gbupuru isi, a turu Hugo Grotius mkporo maka ndu ya ma gbanari afo abuo mgbe e mesiri. E nwetara site na "Nkota ndi ahoptara eweputara na The Moody Handbook of Theology nke Paul Enns".

Ndozighari ahụ choro, ma o dikarja ala, n'uzo ufodu, iji megharja ihe a na-elekwasị anya n'udi ememe iwu kwadoro, na-eweghachi ndi mmadu n'onu nke mmekorita ha na Nna site n'amara site n'okwukwe, ewezuga ukpuru mmachi di otu ahụ. Na 1647, dika omumaatu, Mgbako Westminster mezuru wee nabata Westminster Larger Catechism, nke bu ndeputa ogologo nke ajuju na nzaghachi 196 na-enyere aka ikowa akuku di mkpa nke okwukwe na omume mmadu. Ajuju #180 "Gini bu ikpe ekpere n'aha Kraist?" Na nzaghachi, a na-ahuta na iwu nke Onyenwe anyi adighi agbaso "site n'igosi aha ya n'efu, kama site n'ibiaru agbamume anyi ikpe ekpere, na nkwa okwu anyi, ume, na olileanya nke inakwere n'ekpere, site na Kraist na onye ogbugbo ya." (Edeputara site na REFLECTIONS site na [Al Maxey Okwu #405-Julai 27, 09](#))

Isi nke 2

Ntughari Mweghachi

1648-1849 AD

The Reformation Movement kwusiri na Mweghachi Movement malite na ausoro agha okpukpenke ahụ mechara na Agha Afo Iri Ato. Site na 1618 ruo 1648 ndi Katolik Ulo nke Habsburg na ndi ha na ya jikoro aka buso ndi isi Protestant nke Germany ogy, na-akwado oge di iche iche Denmark, Swedenna, France. Ndi Habsburg, bu ndi chiri Spain, Austria, nke Spanish Netherlands na otutu n'ime Germany na itali, bu ndi na-akwadosi Chochi Katolik ike. Ufodu ndi oko akuko ihe mere eme kweere na oge nke Ndozighari ahụ bjara na njedebe mgbe ndi Katolik France jikoro onwe ya, nke mbu na nzuzo na mgbe e mesiri n'ogbo agha, na ndi Protestant na-emegide usoro ndi eze Habsburg.¹¹ Na nke mbu ya kemgbe oge Luther, nkwenye ndoro ndoro ochichi na nke mba ozo kari nkwenye okpukpe na Europe.

Ngaghari ahụ malitere di ka mgbalị imeghari Uka Katolik. Otutu ndi Katolik n'ebe odida anyanwu nwere nsogbu n'ihu ihe ha weere di ka ozizi ugha na omume ruru aru di n'ime Chochi [Katolik],

karisja nke metụtara izi ihe na ire ihe oriri. Esemokwu ọzọ dị ukwu bu izu ahia na ire okwa aka (simony) na ihe a na-ahụ n'oge ahụ di ka nnukwu nruru aka n'ime ndi isi nke Uka. Otutu ndi huru nruru aka a di ka usoro, obuna na-eru n'okwa nke Pope.

en.wikipedia.org/wiki/Protestant_Reformation#Mmechi_and_legacy

Ọ bu ezie na Middle Ages huru ufodu oku maka mweghachi nke udi Iso Uzọ Kraist oge ochie, di ka John Wycliffe na John Hus, a chupuru igwe ndi a n'okpuru ala. N'ihu nke a, o na-esiri ike ichota njiko o bua kpomkwem n'etiti mmeghari mweghachi na ndi na-emegiderita mbu.^{[3]:13}

N'afọ 1229 Council nke Toulouse na Canon 14 kwuru, si: "Anyi machibidoro ndi nkiti ohere inweta akwukwo nke Agba Ochie ma o bu Agba Oheru; o gwula ma onye o bua sitere na nraranye kwesiri icho inwe Psalter ma o bu Breviary maka oru Chineke ma o bu awa nke Virgin a goziri agozi; mana anyi na-amachibidokwa ha inwe nsughari o bua nke akwukwo ndi a. hol.com/~mikesch/banned.htm.

Malite na oge Renaissance [nari afọ 15 ruo 17] mgborogwu ogugu isi na-adi mfe nghota.^{[3]:11} N'ime obi nke Ndozighari ahụ, e nwere ike na ukpuru nke "naani akwukwo nsọ" [otu n'ime isi ihe Luther]^{[3]: 22-23} Nke a, yana mgbochi odinala metutara ya na nngidesi ike na ikike nke ndi mmadu n'otu n'otu igu na ikowa Akwukwo Nso n'onwe ha, bu akuku nke nzulite ogugu isi nke ndi isi Mweghachi mbu.^{[3]:32} Mkpagbu akwusighi na Ndozighari ahụ di ka e gosiri n'uzo doro anya na Foxe's Book of Martyrs.

N'afọ 1532, a kpotara Thomas Harding, onye ya na nwunye ya, bu onye e boro ebubo iju okwukwe, n'ihu bishop nke Lincoln, England ma mara ya ikpe maka igonari onuno n'ezie na Sacrament Eucharist. Mgbe ahụ, a turu ya igbu n'osisi, guzobe ya maka ebumnuche ya, na Chesham na Pell, nso Botely; ma mgbe ha mnyere fagot [otu ukwu osisi e kekotara onu maka mmanu oku], otu n'ime ndi na-ekiri ya were billet tufuo uburu ya. Ndi ukochukwu gwara ndi mmadu na onye o bua wetara fagot ka ha kpo ndi juru okwukwe oku ga-enwe mmasi ime mmehie ruo ubochi iri anọ.

Nko, John Tewkesbury, owo oro osonode, unana nkpo, emi mikenyeneke ubiomikpe efen ekededi oro ekenamde ye se ekotde Edisana Nka Ufokabasi, ikan edikot Obufa Testament eke Tyndale. Na mbu, o sighi ike nke na o kwere nkwa, ma emesia chegharia ma kweta eziokwu ahụ. Maka nke a, a kpotara ya n'ihu bishop London, onye mara ya ikpe dika onye juru okwukwe siri ike. O tara ahuhu nke ukwu n'oge a turu ya mkporo, nke mere na mgbe ha kpoputara ya ka e gbuo ya, o foro nke nta ka o nwuo. E bugara ya n'elu osisi di na Smithfield, bu ebe a gbara ya oku, na-ekwuputa na o kporo pope asi nke ukwu, na-ekwuputakwa nkwenye siri ike na ihe kpatara ya bu nno n'ihu Chineke.

Ya mere, a raara ndi Kraist nye n'uzo o bua, ma zuta ma ree ndu ha. N'ihu na, na nzuko omeiwu kwuru, eze mere nke a kasi nkwalu na obi ojoo omume, na-a iwu ruo mgbe ebighi ebi: na ihe o bua ha bu ndi kwesiri igu Akwukwo Nso n'asusu nne-asusu (nke a na-akpo mgbe ahụ "Wickliffe's mmuta"), ha ga-atufu ala, anu ulo, anu ahụ, ndu, na ngwongwo, n'aka ndi nketa ha ruo mgbe ebighi ebi, ya mere a ga-ama ikpe maka ndi juru okwukwe n'ala, na otutu ndi trakti.

Enwere ọtụtụ ihe atụ nke mmekpa ahụ a na-apụghị ịkọwa akọwa na nke a na-apụghị ichetụ n'echiche n'oge oge a nke akụkọ Bekee. Ọtụtụ ndị mmadụ gbapuru England maka ụwa ọhuru iji gbanarị ịda ogbenye na mkpagbu. E nwetara site na akwụkwọ Foxe nke Martyrs

Council of Trent (1545-64) kwadoro ụkpuru a nke machibido igu Bible na-abụghị nke ụkọchukwu, bụ nke tinyere Bible n'akwụkwọ ndị a machibidoro iwu, machibidokwa onye ọ bụla igu Bible n'enwetaghị ikike sitere n'aka bishọp ma ọ bụ onye na-eme nchọpụta Roman Katolik. jesus-is-lord.com/nobible.htm

John Locke(1632-1704)

John Locke choro ụzọ isi lebara nkewa okpukpe anya na mkpagbu na-ahapụghị akụkọ Akwụkwọ Nso.^{[3]:78}Iji mee nke a, Locke ruru ụka megide ikike ọchịchị nke ịmanye ụkpuru okpukpe ma tugharịa na Bible iji nye ọtụtụ nkwenkwe nke Ndi Kraist nile nwere ike ikwekọrịta,^{[3]: 78-79} nke ahụ bụ "iwelata okpukperechi ka ọ bụrụ ihe di mkpa nke ndi niile nwere ezi uche nwere ike ikwekọrịta."^{[3]:80}Isi nkuzi ndi o lere anya di ka ihe di mkpa bu:

a. NkeMesayanke Jisus

b. Iwu Jizos nyere kpomkwem.^{[3]: 78-79}

Ndi Kraist nwere ike iji obi ha niile na-akwado ozizi Baijbul ndi ozọ ma, n'echiche Locke, ha abughị ihe ndi na-adighi mkpa nke Ndi Kraist na-ekwesighi ilu ogu ma ọ bụ gbalia ịmanye ibe ha.^{[3]:79}N'adighi ka ndi Puritan na Mweghachi Mweghachi mechara, Locke akpoghị maka mweghachi nke ụka mbu n'usoro.^{[3]:79}

John Wesley (1703-1791)

Ntunye Wesley di ka onye okà mmụta okpukpe bu ituputa usoro nke na-emegide ụkpuru nkà mmụta okpukpe. Ihe kacha aruputa nkà mmụta okpukpe ya bu ikwalite ihe o kporo "Izu oke nke Ndi Kraist", ma ọ bụ idi nso nke obi na ndu. Wesley kwenyere na, na ndu a, Ndi Kraist nwere ike ibia n'onodu nke ihunanya nke Chineke, ma ọ bụ ihunanya zuru oke, chirị n'ime obi ha. Okà mmụta okpukpe ozi oma ya, karisja nghota ya banyere izu okè nke Ndi Kraist, dabeere na nkà mmụta okpukpe sacramental ya. O nogidere na-ekwusi ike na iji uzọ amara mee ihe n'ozuzu ya (ekpere,akwukwo nso,ntughari uche,Oriri Nso, wdg) di ka uzọ nke Chinekenna-edo nsoma gbanwee onye kwere ekwe.

Ime ka o zuo okè n'ihunanya putara na Onye Kraist puru ibi ndu n'uzo bu isi maka nduzi nduzi maka ndi ozọ na odimma ha. O dabere na nke a n'okwu Kraist na iwu nke abuo bu "ihu onye agbata obi gi n'anya di ka i huru onwe gi n'anya." N'uche ya, ntughari uche a ga-eme ka mmadu zere otutu mmehie megide onye agbata obi ya. Ihunanya a, gbakwunyere ihunanya maka Chineke nke nwere ike ibu isi ihe na-elekwasị anya n'okwukwe mmadu, ga-abu ihe Wesley kporo aha di ka "mmezu nke iwu Kraist."

Wesley kwenyere na e kpugheere isi ihe di ndu nke okwukwe Ndi Kraist n'ime Akwukwo Nso; na Akwukwo Nso bu naanị isi mmalite nke nkà mmụta okpukpe ma ọ bụ nkuzi. ... Otu o sila di, o kwenyere na ozizi ga-adabariri n'odinjala nke Ndi Kraist.

Ozizi ndi Wesley kwusiri ike bụamara prevenient, nzọpụta nke onwe site n'okwukwe, ama nke Mmụọ Nsọ na ido nsọ. [Amara amara bụamara Chinekenke bu ụzọ kpebie mmadụ. Ọ dị tupu na n'ekwughị ihe ọ bụla mmadụ nwere ike ime. Dị ka ụmụ mmadụ na-emery site mmetụta nke mmehie, prevenient amara na-enye ndi mmadụ ohere itinye aka nke Chineke nyere hannwere onwe ime nhoro ihoro nzọpụta nke Chineke nyere n'ime Jizọs Kraịst ma ọ bụ ijụ àjà mgbapụta ahụ. wikipedia.org/wiki/Prevenient_Grace]

John Wesley mezigharị echiche na nkwenye ndi a ọzọ wee kwadoo ya. E gosiputara nkwenkwe ndi a di ka ekwuru na The Moody Handbook of Theology nke Paul Enns dere na tebụl na-esonụ:

Nhọpụta dabere na (nke mbụ) ọmụma-Chineke họtara ndi ọ maara na ha ga-eji nnwere onwe nke onwe ha kwere na Kraịst ma chekwaa n'okwukwe.
Aja mgbaghara mmehie na-akparaghị ókè- N'ime mgbaghara mmehie ya, Kraịst nyere ihe mgbaputa maka mmadụ nile, na-eme ka mmadụ nile buru ndi ajo omume. Mgbaghara mmehie nke Kraịst na-adị irè nani nye ndi kwere ekwe.
Ike okike- Mmadu enweghi ike izoputa onwe ya; Mmụọ Nsọ ga-eme ka a mụọ ọhuru.
Amara nke di n'ihu - Ọrụ nkwardo nke Mụọ Nsọ na-enyere onye kwere ekwe aka izaghachi ozi-oma na ikwardo nzoputa nke Chineke.
Nchekwa Onodu-Enyela ndi kwere ekwe ike ibi ndu mmeri. Ma ha nwere ike isi n'amara chigharia wee tufuo nzoputa ha.

Amara nke na-ebute ụzọ bụ ntọala nkà mmụta okpukpe nke nkwenye ya na mmadụ nile nwere ike ibi ndi a ga-azoputa site n'okwukwe na Kraịst. N'adighi ka ndi Calvin nke oge ya, Wesley ekwetaghị tupu ebe. Ọ ghọtara na okpukpe Ndi Kraịst siri onwu na nzoputa ga-ekwe omume nani site n'amara kacha elu nke Chineke. O kwuputara nghota ya banyere mmekorita nke mmadu na Chineke dika ndabere kpam kpam na amara Chineke. Chineke no n'oru ime ka mmadụ nile nwee ike ibi n'okwukwe site n'innye umu mmadụ ike inwe nnwere onwe di adi nke izaghachi Chineke n'ezie.

Wesley ruru uka na akuku nke usoro nkà mmụta okpukpe ga-agunye okwukwe ahumahụ. N'ikwu ya n'uzo ozo, a ga-eme ka eziokwu puta ihè na ahumahụ onwe onye nke Ndi Kraịst (n'ozuzu, ọ bughị n'otu n'otu), ma ọ buru na ọ bụ eziokwu n'ezie. Na ozizi ọ bụla ga-enwe ike igbachitere n'ezie uche. Ọ gbaghi okwukwe n'echiche. Omenala, ahumahụ na iche echiche, Otú ọ di, na-edo onwe ya n'okpuru Akwukwo Nsọ mgbe nile, Wesley ruru uka, n'ihia na ọ bụ nani e nwere Okwu Chineke kpughere 'ruo n'ókè di mkpa maka nzoputa anyi.^[15]

Na 1770 o dere "E nwere otutu ozizi nke a obere mkpa odidi ... N'ime ndi a anyi nwere ike na-eche na ka na-eche echiche; anyi nwere ike 'kwenye ekwetaghị.' Ma ka ọ di ugbo a, ka anyi jidesie ihe ndi di mkpa ike. "^[20][Nke a doro anya di ka isi ihe di mkpa Locke afọ 50 ruo 70 gara aga.]

Wesley kwalitere ọtụtụ okwu ikpe ziri ezi nke ọha mmadụ nke ụbọchị ahụ, gụnyere nkemgbanwe ụlọ mkpọrọnamkpochapụmmegharị. O nyeere aka ịhazi na guzobe ọgbakọ Ndi Kraịst n'ebe nile England, Scotland, Wales na Ireland di ka obere ịgwè ndi meputara kpụ ọkụ n'ony, nke onwe ajuju, ibu ndi na-esozina nkuzi okpukpere chi n'etiti ndi otu. Ihe ukwu ya nyere bu ihoputa ndi nkwusa na-ejegharị ejegharị, ndi na-edoghị echichi bú ndi na-eme njem n'ọtụtụ ebe kwusaa ozi omana-elekota ndi mmadụ na obodo. A na-akpọ ụmụ okorobia ndi ruru ọrụ di ka ndi enyemaka ha "ndi ndumodu" ndi na-arụ ọrụ n'otu aka ahụ na iri na abụọ ahụ. ndioziemechaanrigo nke Jisus.
E nwetara site na

wikipedia.org/wiki/John_Wesley

Puritans - narị afọ nke 16-17

Otu n'ime isi ihe mgbaru ọsọ nke Bekee Ndi Puritanga-eweghachi ụlọ ụka di ọcha, nke "oge ochie" nke ga-abụ ezigbo obodo ndiozi.^{[3]:40,41} Echiche a bu mmetuta di oke egwu na mmepe nke Puritans na Colonial America.^{[3]: 50-56}

Ndi Baptist di iche (1730-1740)

N'oge nnukwu edemede mbu, otu mmegharị malitere n'etiti ndi Baptist mara di ka ndi Baptist iche. Isiokwu abuo nke ngagharị a bu iju okwukwe na "nnwere onwe n'ime mmuo [Bible di ka naani iwu maka usoro uka kwesiri ekwesị ka a na-agbaso nke oma ma na-ezere nkowa ziri ezi nke udi Akwukwo Nso nke na-eduga na Akwukwo Nso ndi na-akwado iwu]."^{[3]:65} Ndi Baptist nke iche huru akuku Akwukwo Nso di ka "iwu zuru oke" maka uka [ya mere, o dighi mkpa maka okwukwe].^{[3]:66} Otú o di, o bu ezie na ha tughariri na Bible maka ukpuru nhazi maka choochi, ha siri onwu na ha kwegharara kpam kpam na nkowa nke ukpuru ahụ.^{[3]:67} Otu a malitere New England, ma o siri ike karisa na Ndi daebe e mesiri ike na ukpuru Akwukwo Nso maka uka siri ike.^{[3]:67} Na okara ikpezu nke narị afọ nke 18 o gbasara n'ebe odida anyanwu okè nke Kentucky na Tennessee, ebe Nkume na Campbell mmegharị ga-emecha gbanyere mkporogwu.^{[3]:68} Mmepe nke ndi Baptist iche na mpaghara ndida nyere aka kwadoo ala maka Mweghachi nke Mweghachi, dika ndi otu ma otu Stone na Campbell siri n'okwa ndi Baptist di iche.^{[3]:67}

Mweghachi nke Baptist di iche nyekwara aka na mmepe nke Ndi Baptist Landmark n'otu mpaghara ahụ n'ihe dika otu oge ka Nkume-Campbell Restoration Movement. N'okpuru nduzi nke James Robinson Graves, otu a choo ukpuru kpomkwem maka choochi oge ochie, na-ekwere na ihe o bu ewezugara n'ukpuru ahụ ga-eme ka mmadụ ghara ibu akuku nke ezi choochi ahụ.^{[3]:68} [Ha abuo nwere ike ibu eziokwu, o bu otu ziri ezi ka o bu ha abuo ezighi ezi?]
wikipedia.org/wiki/Restoration_Movement

James O'Kelly (1732-1826)

O'Kelly bu onye nkwo mbu nke icho idi n'otu site na nloghachi na Iso Uzo Kraist nke Agba Ohuru.^{[4]:216} Na 1792, enweghi afọ ojuju maka ọrụ nke ndi bishop na Chochi Episcopal Methodist, o kewapuru n'ahụ ahụ. Ntugharị O'Kelly, na-agbanye n'ime Virginia na North Carolina, na mbu a na-akpo Republican Methodists. Na 1794 ha nakweere aha Christian Church.^[5]

O'Kelly, Rice Haggard na ndi ozo kwara ukpuru ise bu isi nke Uka Ndi Kraist

1. Kraịst bụ naanị isi nke ụka
2. Aha Kraịst bụ naanị aha a na-anabata
3. Akwụkwọ Nsọ bụ naanị ụkpụrụ nke okwukwe
4. Àgwà Ndi Kraịst bụ nanị ule nke mkpakọrịta ụka
5. Ikike nke ikpe nzuzo bụ ihe ùgwù nke mmadụ niile.

Ala-eze ebigi-ebi, FW

Mattox, p. 312

Elias Smith(1764 – 1846) na Abner Jones (1767 – 1840)

Abner Jones bụ dọkita hapụrụ ụka Baptist wee guzobe otu ụka ọ kpọrọ Churchka Ndi Kraịst di na Lyndon, Vermont nwere Akwụkwọ Nsọ dika nanị okwukwe ya. Ala-eze ebigi-ebi, FW Mattox, p.313

Elias Smith nke Vermontsonyeere Dr. Jones N'ime mmegharị na-akwado echiche yiri nke O'Kelly.^{[3]:68[6]:190} Ha kwenyere na ndi otu nwere ike, site n'ileba anya na naanị akụkụ Akwụkwọ Nsọ, bụrụ Ndi Kraịst na-ejighi n'aka na omenala mmadụ na okpukpe ndi e si na Europe kpọpụta.^{[3]:68[6]:190}

Barton W. Nkume(1772-1844)

Mgbe i na-aga Guilford Academy na North Carolinan'afọ 1790.^{[2]:71} Nkume nuru James McGready (a Presbyterianminista) na-ekwu.^{[2]:72} Afọ ole na ole ka e mesiri, ọ ghorọ onye ozi Presbyterian n'onwe ya.^{[2]:72} Ka Nkume lere anya miri emi n'ime nkwenye nke ndi Presbyterians, ọkachasi ndi Westminster nkwuputa nke okwukwe, o nwere obi abuo na ufodu n'ime nkwenkwe chọchị ndi dabeere na Bible n'ezie.^{[2]:72,73} O nweghi ike inakwere Calvinisticozizi nkengukota ruru aru, ntuli aka na-enweghi atunaakara aka.^{[2]:72,73}

Mgbochi Okpete Ridge

Na 1801, ndi Mgbochi Okpete Ridgen'ime Kentuckyga-aku mkpuru maka mmegharị n'ime Kentuckyna nke Osimiri Ohiondagwurugwu kewapu sidenominalismna igho naanị Ndi Kraịst - ọ bughị Katolik, Protestant ma ọ bụ Juu. Na 1803 Nkume na ndi ozọ wepuru na Kentucky Presbytery wee guzobe Springfield Presbytery. Ihe omume na-akowaputa nku Nkume nke mmegharị ahụ bụ mbiputa nke ikpezụ Will and Testament nke *The Springfield Presbytery*, na Cane Ridge, Kentucky, na 1804. Uche Ikpezụ bụ akwukwọ di nkenke nke Stone na mmadụ ise ndi ozọ kwuputara nhapu ha na Presbyterianism na ebumnuche ha ibu naanị akukụ ahụ nke Kraịst.^[7] Ndi dere akwukwọ ahụ rioro ka ndi niile na-eso uzọ Jizos diri n'otu, tuo aro na ọ bara uru ichi onwe ogbakọ di n'ogbakọ ma buliri Bible di ka isi iyi nke ighota uche Chineke.

Njiko Ndi Kraist

Elias Smith anwo banyere mmegharị nkume site na 1804, na mmegharị O'Kelly site na 1808.^{[6]:190} Otu ato ahụ jikotara na 1810.^{[6]:190} N'oge ahụ n'otu n'otu a jikotara onu nwere ihe di ka 20,000.^{[6]:190} Nke a ruru mkpakorita nke ụka ka a na-akpo aha "njiko/njiko Ndi Kraist" ma ọ bụ "Uka Ndi Kraist."^{[3]:68[6]:190}

Àgwà nke ije Nkume

Nkuku isi nkuku maka ngaghari Nkume bu nwere onwe nke Ndi Kraist, nke dugara ha n'iju usoro nkwenye akuko ihe mere eme, odinala na usoro mmuta mmuta nke tolitere ka oge na-aga ma lekwasị anya na Iso Uzọ Kraist oge ochie dabere na Akwukwo Nso.^{[3]: 104,105}

O bu ezie na iweghachi Iso Uzọ Kraist oge ochie bu ihe bu isi na mmeghari Nkume, ha huru iweghachi uzọ ndu nke chọchị oge mbu di ka ihe di oké mkpa, na n'oge ndi mbu "lekwasiri anya kari . . . n'idi ndu di nsọ na ezi omume kari n'udi na ihe owuwu nke chọchị mbu.^{[3]:103} Ndi otu ahụ chokwara iweghachi uka ochie ahụ.^{[3]:104} Otú o di, n'ih i nchegbu na imesi ike n'omume ufodu puru imebi nwere onwe Ndi Kraist, mgbalị a na-ewere onodu n'udi iju odinala kama ibu mmemme doro anya nke iwughachi omume nke Agba Oheru.^{[3]:104} Ihe e mesiri ike na nwere onwe siri ike nke ukwu nke na mmeghari ahụ na-ezere izulite omenala uka o bu la, na-ebute mmeghari nke "na-enweghi ozizi, udi, ma o bu nhazi."^{[3]: 104,105} Ihe jikotara "mmeghari ahụ onu bu ntinye aka na Iso Uzọ Kraist oge ochie."^{[3]:105}

Isiokwu ozọ bu nke ime ngwa ngwapuku afo.^{[3]:104} Otutu ndi America nke oge kweere na puku afo⁵ di nso ma tukwasị olileanya ha maka puku afo na mba oheru ha, ndi United States.^{[3]:104} Ndi otu Nkume ije kweere na o bu nani otu Christianity dabere naoziuka, kari obodo ma o bu nke o bu la n'ime uka ndi di adi, nwere ike iduga obibia nke puku afo.^{[3]:104} A kowawo nari afo iri nke Stone di ka "apocalyptic" kari nke Alexander Campbell, n'ih na o kwenyere na ndi mmadu nwere ntupo nke ukwu iji webata afo puku afo site na oganihu mmadu.^{[8]:6,7} Kama, o kweere na o dabere n'ike nke Chineke, nakwa na ka mmadu na-eche ka Chineke guzobe alaeze ya, mmadu kwesiri idi ndu ka a ga-asị na e guzobewori ochichi Chineke n'uzo zuru ezu.^{[8]:6}

Maka mmeghari Nkume, nke a nwere obere ihe jikoro yaeschatologicaechiche [omumu nkenka mmuta okpukpenanka ihe omumana-eche banyere ikpeazu ma o bu nke kachaakara akankemmadu, nke a na-akpokarijedebe nke uwa.]⁶ na ihe ndi ozọ gbasara nkwa ibi ndu di ka a ga-asị na e hiwelarị ala-eze Chineke n'owa.^{[8]:6,7} Echiche apocalyptic a ma o bu echiche uwa mere ka otutu ndi no na Nkume Nkume nakweere udo, zere itinye aka na ochichi obodo, ma ju ime ihe ike, militarism, anyaukwu, ihu ihe onwunwe n'anya na igba ohu.^{[8]:6}

en.wikipedia.org/wiki/Restoration_Movement

Thomas Campbell(1763-1854)

Emebere mmeghari mweghachi ozọ mgbe Thomas Campbell biputara Nkwuputa na Adreesi nke Otú Ndi Kraist nke Washington na 1809. N'ime nke o weputara ufodu n'ime nkwenye ya banyere uka nke Jizos Kraist, dika o na-ahazi Otú Ndi Kraist nke Washington, na Washington County, Pennsylvania, o bughị di ka uka kama dika otu otú nke ndi na-achọ itolite n'okwukwe. Uka na-achị ma buru onye a maara di ka Brush Run Church.^{[1]:117} Mgbe omumu ihe nke Agba Oheru mere ka ndi mgbanwe ahụ malite ime baptizim site na imikpu, otu Redstone Baptist Association di nso kporo Brush Run Church ka ya na ha sonye maka nzube nke mkporita. Ha kwetara ma o

⁵Rutu aka na thebiblewayonline.com - Millennium

⁶<http://en.wikipedia.org/wiki/Eschatology>

bụrụhaala na a 'ga-ekwe ka ha kwusaa ozi ọma na ikuziri ha ihe ọ bụla ha mụtara n'Akwụkwọ Nso.^{[9]:86}

Alexander Campbell(1788-1866)

Nwa Thomas Alexandersonyeere ya na US na 1809, ma n'oge na-adighi anya wegbara ọrụ na-eduga na mmeghari ahụ.^{[3]:106} Ndi Campbells ruru ọrụ n'ime Redstone Baptist Association n'ime oge 1815 ruo 1824. Ebe ma ndi Campbells na ndi Baptist na-ekerita baptism site na imikpu na mmiri. ọchichi ọgbako, a na-akpokari ọgbako, usoro nke ochichi ukanke ọ bụla ọka obodo ọgbako n'ọrọ onwe ya, nke ọka eze, ma ọ bukwuuru onwe ya -[wikipedia.org/wiki /Ndi_ochichi_Congregationalist](https://wikipedia.org/wiki/Ndi_ochichi_Congregationalist)] N'oge na-adighi anya, o doro anya na ya na ndi otu ya abughi ndi Baptist omenala. N'ime Redstone Association, ọfodu ndi ndu Baptist enweghi ike inagide esemokwu ahụ mgbe Alexander Campbell malitere ibiputa akwụkwọ akụkọ, Christian Baptist, na-akwalite mgbanwe. Campbell turu anya na esemokwu ahụ wee kwaga ndi otu ya na ọgbako nke Mahoning Baptist Association na 1824.^{[1]:131}

Alexander ji Onye Kraịst Baptizim kwuo ihe ọ hụrụ di ka isi okwu banyere iwughachi ọgbako Ndi Kraịst ndi ozi n'usoro n'usoro na ezi uche. Akukụ nke nke a kwesiri idi na-amata nke ọma n'etiti akukụ ndi di mkpa na nke na-adighi mkpa nke Iso Uzọ Kraịst oge ochie.^{[3]:}

Ihe ndi ọ kwara di ka ihe di mkpa nye Iso Uzọ Kraịst nke ndiozi bu:

- a. nnwere onwe ọgbako
- b. Otutu ndi okenye n'ọgbako ọ bụla
- c. udo kwa izu na
- d. imikpu [nke ndi kwere ekwe] maka mgbaghara mmehie."^{[3]:106}

N'ime ihe ndi ọ juru di ka ndi na-adighi mkpa bu:

- a. nsusu di nsọ
- b. ndi dikonsi
- c. obibi ndu
- d. isacha ukwu na
- e. mmega ahụ mara mma."^{[3]:106}

Walter Scott (1796-1861)

Na 1827, Otù Mahoning hoputara Walter Scott ka ọ buru onye nkwusa ozi ọma. Site na mbo Scott, Mahoning Association toro ngwa ngwa. Na 1828, Thomas Campbell letara otutu ọgbako ndi Scott guzobere ma nu ka ọ na-ekwusa ozi ọma. Campbell kwenyere na Scott na-eweta akukụ ọhuru di mkpa na mmeghari ya na uzọ ya si ekwusa ozi ọma.^{[1]: 132-133} Na 1830, Mahoning Baptist Association kwusiri. Alexander kwusiri mbiputa nke Onye Kraịst Baptist, na na January 1831, ọ malitere ibiputa Millennial Harbinger.^{[1]: 144-145}
wikipedia.org/wiki/Restoration_Movement

Mmetuta nke Enlightenment

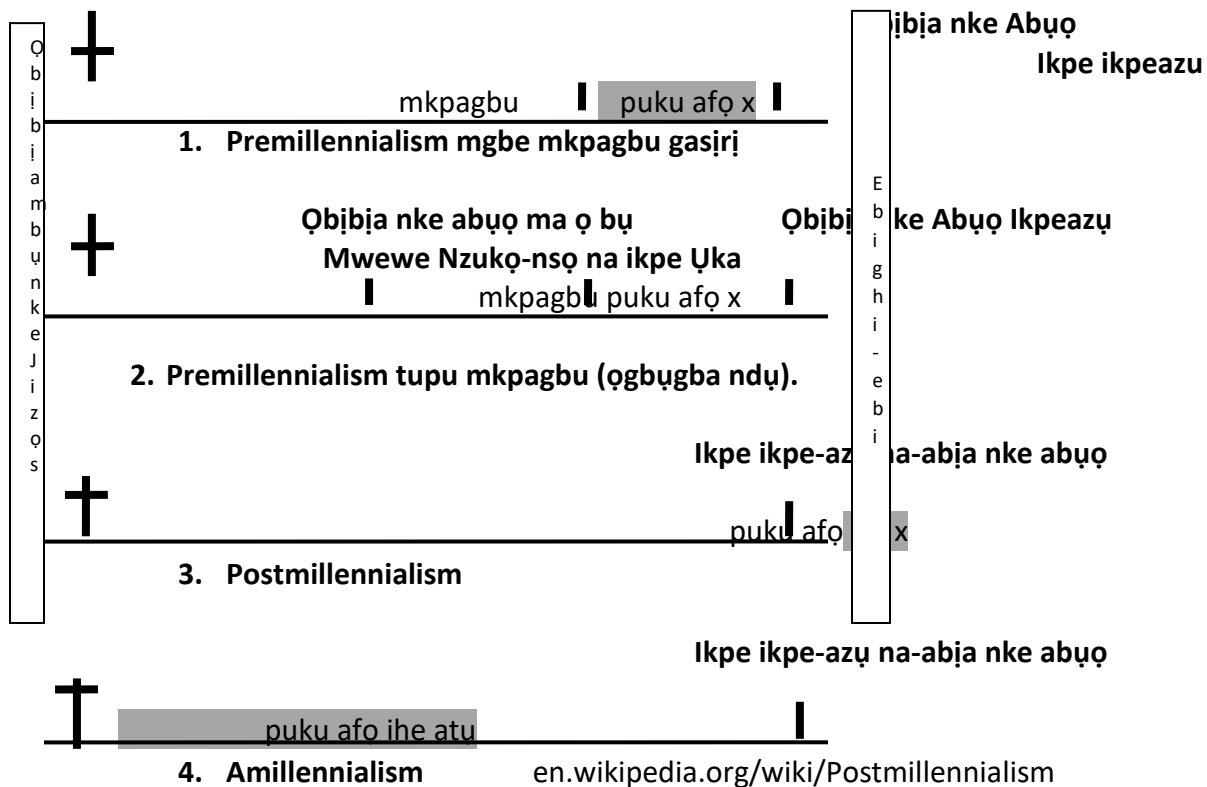
Thomas Campbell bu nwa akwukwo nke okà ihe omuma Enlightenment John Locke [1632-1674].^{[3]:82} Cheta na Locke nwere ukpuru isi abuo a) The Mesayanke Jisus na b) Iwu Jizos nyere kpomkwem. Campbell tputara otu ihe ngwota maka nkewa okpukpe di ka Herbert na Locke

Premillennialists were were na e guzobebeghi ala-eze Kraist na oibija ya nke ugboro abuo na anu aru ya n'ua ga-ebu uzoguzobe ya, ma emesia o ga-achi otu puku afo tutu ogwugwu nke akuko ntolite.

Ndi na-eme mgbanwe were na Israel di iche na Nzuko-nso, na Chineke ga-eguzobe otu puku afo n'Izrel ebe Kraist, na nloghachi ya, ga-achi uwa site na Jerusalem otu puku afo.

Postmillennialists kwere na e hiwere ala-eze Kraist ka oibija nke oibija mbu ya, na nari afo iri ga-abu oge ola edo nke ala-eze na-adiru nso na njedebe nke akuko ntolite na mgbe nke ahugasiri Kraist ga-abia nke ugboro abuo na njedebe nke akuko ntolite.

Ndi na-eme ihe nkiranabatala nke o bu la n'ime echiche ndi a, mana n'ihu ihe di iche iche. Ufodu n'ime ha kweere na o dighi ihe foro nke nta ka o buru otu puku afo na-anochi anya ya, kama o bu nanizuru nke mmeri Kraist na ndi senti ya meriri Setan na ndi ozi ya nile. Lee ntunyere na ibe na-esonu.

Onye iro mbu doro anya nke premillennialism metutara Iso Uzoguzobe Kraist bu Marcion (85-160 AD). Marcion megidere iji Agba Ochie na otutu akwukwo nke Agba Oheru ndi Poi onyeozu na-edeghi. O bu nnukwu onye juru okwukwe mbu nke mebiri nke ukwu n'okwukwe nke uka mbu n'ihapu ozizi nke nloghachi nke onwe nke Kraist di nso. Marcion ekweghi na a n'ezie incarnation, na N'ihu ya, o dighi ebe ezi uche di na ya usoro maka a n'ezie nke abuo oibija. O turu anya na ihe ka otutu n'ime mmadu ga-efunahu ya na-agonari igba ochie na Iwu ya. Ndi ozu na-akwado otu puku afo tupu oge Nicea bu Irenaeus, Justin, Theophilus, Tertullian, na Hippolytus nke Rom.

ọku ahu bu ọnwu nke-abua. Ọ buru na ahughe aha onye ọ bula edeworo n'akwukwo nke ndu, atubara ya n'odo ọku ahu.

Nkwa dij nkenke

- **Mmuo ozi sitere n'eluigwe**— Jón nọ n'ụwa mgbe ọ hụrụ akụkụ a nke ọhụ ọhụ
- **Inwe igodo nke abyss**— N'isi nke itoolu Setan nwere mkpisi ugodi a, yabụ ugbo a e meriri ya.
- **Dragon ahụ agbụ maka otu narị afọ**- Ekwensu bụ kpam kpam na n'ụzọ zuru okè [kpamkpam] meriri na agbụ na-ezo aka na ya na-arụ ọrụ site Rome megide chọchị, (àmà na yinye, olulu na akara mechiri emechi). Nke a bụ njedebe nke akụkọ ihe mere eme nke Alaeze Ukwu Rom ma ọ bughị maka Setan. A ga-ahapụ ya ka ọ nwaa ọzọ iji mba ndị ọzọ.
- **N'ihị na 1000 afọ**- 1000 afọ anaghị ekwu maka oge ma ọ bụ ọndụ nke ihe. Etinyere Setan na ọ bụ kpam kpam mmeri. Etinyere ndị nsọ ọ bụ ngụkọta mmeri. Nomba 1000 pụtara mkpokọta. Abụ Ọma 50:10 kwuru na Chineke nwe anụ ụlọ n'elu otu puku ugwu. Deuteronomi 7:9 kwuru na Chineke na-emezu nkwa ya ruo otu puku ọgbọ. Abụ Ọma 105:8 na 1 Ihe E Mere 16:15 kwuru na Chineke nyere okwu ya iwu ruo otu puku ọgbọ. Echiche a bụ mkpokọta na ọ bughị obere oge.

Rịba ama ọfọdụ echiche ma ọ bụ echiche ndị ọzọ gbasara 1000 afọ:

1. 1000 afọ bụ dum Christian dispensation (site na mgbe ahụ ruo ọgwụgwụ nke oge). Nsogbu dij na echiche a bụ na ọ na-achọ obere oge nke akụkọ ihe mere eme ụwa mgbe njedebe oge gasiri.
 2. 1000 afọ bụ oge niile ruo obere oge tupu ọbịbịa nke abụọ nke Kraịst. Nsogbu dij n'echiche a bụ na ọ ga-amachi oge ọchịchị-ọkwa nchụ-aja nke Ndị Kraịst na-erughị oge Ndị Kraịst dum.
 3. 1000 afọ mgbe mbibi nke Rome mgbe Iso Ụzọ Kraịst tolitere. Nsogbu dij na echiche a bụ na ọ ga-achọ ka a kpọlite ndị nwurụ anwụ n'ihị okwukwe ihe dij ka otu puku afọ gara aga.
- **Setan nọ n'abis ahụ akara akara**- Setan adighi oke n'omume, ọ kwusiri!
 - **Setan tụpurụ nwa oge iji duhie mba dij iche iche**- Nke a abughị oge oge kama ọ bụ ozi ebe Chineke na-agwa Ndị Kraịst, si: "Echebe m unu n'oge gara aga, meekwa ya n'odinihu, n'ebe ọ bụla, n'oge ọ bụla, megide onye iro ọ bụla. Nke a bụ nkwa Chineke kwere maka odinihu, dij ka ọ dij n'Ezekiel 38-39.
 - **Ndị nọ odu n'ocheeze**- Ndị na-anọdụ n'ocheeze na-achị. Ha bụ ndị e nyere ikike ikpe ikpe. Kedu ndị ha bụ? Ha bụ ndị mmeri, ndị nsọ kwesiri ntukwasị obi, ndị dij ndụ ma ọ bụ ndị nwurụ anwụ. Jizos ekwewo nkwa na ndị meriri emerị ga-eso Ya chịa mba dij iche iche (Mkpughe 2:26f; 3:21; 11:15-18; 18:20). Nke a bụ otu ihe ahụ dij ka Daniel 7:21, 22 .
 - **Mkpurụ obi ha gbupurụ isi n'ihị Jizos**- Ndị a bụ ndị nwurụ n'ihị okwukwe na mkpagbu. A kpọlitere ha n'ọnwụ (ha dij ndụ) soro Kraịst chịa. Were anya nke uche gi hụ ebe a na-alụ ọgụ mgbe agha nke Mkpughe 19 gachara, ebe ala juputara na ozu ndị e gburu egbu. Ndị e gburu

bụ Ndị Kraịst nwurụ n'ihị okwukwe ka a na-akpólite n'ónwụ ma sonye ná ndị nsọ dị ndụ n'ócheeze iji soro Chineke chịa. Ndị e gburu egbu egbughị n'ihị na ozugbo a kpólitere ha ka ha ghara jnwụ anwụ ọzọ. Nke a bụ "mbilite n'ónwụ mbụ." Rịba ama na ndị a bụ nanị ndị nwurụ n'ihị okwukwe n'agha nke Mkpughe, ọ bughịkwa Ndị Kraịst ahụ nwuroro anwụ n'akụkọ ihe mere eme nile. Nke a abughị mbilite n'ónwụ nke ga-eme mgbe Jizọs ga-abịa. Nke a bụ naanị ụzọ ihe atụ nke ikwu na ndị nsọ kwesiri ntụkwasị obi nwere mmeri na nchekwa.

- **Ndị ọzọ nwurụ anwụ**- bụ ndị nwurụ n'òhụụ na-eje ozi nke anụ òhịa ahụ na ha na-anogide na-anwụ anwụ maka 1000 afọ (ihe atụ) naanị ka a ga-akpólite na-ebibi ọzọ. Ha bụ ndị na-efunahụ ndụ. Ha bu ndi nwuru anwu, ha gādi kwa ndu ọzọ ka ha buru ndi-efu. Amaokwu nke ise bụ akara aka. Iji nweta nghọta, guṛ v4 wee guṛ v5b: (“Ndị Kraịst nwurụ n'ihị okwukwe ha biri ndụ wee soro Kraịst chịa otu puku afọ. Nke a bụ mbilite n'ónwụ mbụ.”) Na ndị iro Jizọs nwunahuru ruo otu puku afọ putara nnoṛ na e meriri ha kpam kpam n'agha ha na-ebuso Kraịst na chọchị ahụ. Ọ naghị ezo aka na oge nkịtị.
- **Mbilite n'ónwụ mbụ**- Nke a bụ mbilite n'ónwụ nke ndị nwurụ n'ihị okwukwe maka Jizọs. A kpọrọ ya “nke mbụ” n'ihị na Jón ga-ahụ mbilite n'ónwụ nke abụọ. Ma ndị ohu Chineke ma ndị ohu anụ òhịa ahụ nwurụ n'ónwụ mbụ, ma naanị ndị ezi omume bụ ná mbilite n'ónwụ mbụ. Mbilite n'ónwụ nke mbụ bụ ndụ na ichịisi ma mbilite n'ónwụ nke abụọ bụ ọnwụ nke abụọ. Ozi ahụ bụ na ndị nwurụ anwụ n'ime Kraịst na-ekere òkè na mmeri ahụ n'ezie dị ka ndị ohu Chineke dị ndụ na-eme.
- **Ndị nchụ-aja nke Chineke... na-achị otu narị afọ**- Nke a anaghị ekwu maka ogologo oge Jizọs ga-achị kama ogologo oge ndị nsọ ga-achị. Isi ihe ebe a abughị oge kama mmeri na ngọzi zuru oke. Ihe ha nwere tupu ha anwụọ (alaeze ndị nchụàjà), gara n'ihu mgbe ha nwusiri. Na ndụ na n'ónwụ, ndị ohu Chineke na-emerị.
- **Setan na-atọpụ ma na-eduhie mba dị iche iche (ọzọ)**— Setan ga-anogide na-arụ ọrụ n'ụwa ibibi okwukwe nke ndị ohu Chineke.
- **Gog na Megog**- Ha bụ onye ọ bụla ma ọ dịghị onye karịsịa dị nnoṛ ka e ji mee ihe na Ezikiel 38, 39. Ozi ahụ bụ nke a na ebe abụọ: Chineke na-agwa ndị Ya: "Ebuwo m na-agbachitere unu ma mee ka unu merie n'oge a nsogbu, m ga-emekwa ya ọzọ mgbe ọ bụla unu chọrọ ya." Ihe e mesiri ike bụ nha nke onye iro ọhuru a n'òdịnihu (ihe ọ bụla) na idị mfe nke Chineke ga-eji merie ha. Ndị Kraịst, echegbula onwe gi maka ọchịchọ na ikike Chineke ichebe gi pụọ n'aka ndị iro ọ bụla, ugbu a ma ọ bụ n'òdịnihu! A ndetu banyere tupu puku afọ cheputara: All mgbalị ike a nnukwu ndị agha nke Chineke-akpọ asị na a ụwa ebe Setan adighi eme ihe na naanị ndị ohu Chineke na-ebi ndụ ga-ada ada (karịsịa ma ọ bụrụ na i kwere na-agaghị ekwe omume nke ndapụ n'ezie ofufe).
- **Ekwensu tūbara n'ime ọdọ ọkụ ahụ**- Ọdọ ọkụ na-anochi anya mmeri zuru oke. Ọ dịghị onye na-alọta mgbe a tūbara ya n'ime ọdọ ọkụ ahụ. Nke a abughị maka ntaramahụhụ ebighi ebi kama mmeri nke ndị Chineke na imeri ndị iro Chineke.

- **Nnukwu ocheeze ọcha**- abụghị ụbọchị ikpe nkịtị nke mmadụ niile ga-apụtariji otu ụbọchị. Nke a dị ka Daniel 7:9-12 ebe a na-ekpe Rom (alaeze nke anọ) ikpe.
- **Mbilite n'ọnwụ nke abụọ**-Akpọtitewo ndị na-efe anụ ọhịa ahụ. Ndị ohu Chineke abụghị n'ihina a zụlitere ha na narị afọ gara aga (n'ọhụụ).

N'ọhụụ a ekwensu na-agbụ 1000 afọ na-egosi otú e kpamkpam meriri ya agha megide chọọchị jiji Rome. A tọhapụrụ ya ntakiri oge n'ihina na mgbe Rome gachara, a ga-enwe mbọ ndị ọzọ na ha gazute otu akara aka. A na-egosi mmeri site n'ọhụụ nke ndị nsọ (ndị dị ndụ na ndị a kpọtitere) na-achị ma na-ekpe ikpe na mmeri zuru oke. Isiakwụkwọ a na-ekwu mmeri zuru oke nke Kraịst na ụka ya na mmeri zuru oke maka Setan na ụka na-akpagbu Alaeze Ukwu Rom. Nkọwa nke Mkpughe 20 sitere na Mkpughe nke Jón Onyeozu, Joe McKinney, TheBibleWay Online

Isi nke 4

Njikọ na nkewa

Njikọ nke Nkume na Campbell mmegharị

Ihe e ji mara ngaghari nke Campbell bụ “nrughari usoro na ezi uche di na ya” nke ụka mbụ, n'uzọ di iche na mmegharị Nkume nke e ji nnwere onwe na-enweghị isi na enweghị nkuzi mara.^{[3]: 106-108}

N'agbanyeghi esemokwu ha, mmegharị abụọ ahụ kwerekwere n'otutu okwu di oke egwu.^{[3]:108} Ha abụọ weere iweghachi Iso Uzọ Kraịst ndi ozi di ka uzọ e si eme ka puku afọ ahụ di ngwa.^{[3]:108} Ha abụọ ahụkwara iweghachi chọọchị mbụ di ka uzọ e si enweta nnwere onwe Ndi Kraịst.^{[3]:108} Ma, ha abụọ kweere na idi n'otu n'etiti Ndi Kraịst⁸enwere ike nweta site n'iji Iso Uzọ Kraịst nke ndiozi mee ihe nlereanya.^{[3]:108} Nkwenye nke mmegharị ahụ nke iweghachi ụka mbụ na ime ka Ndi Kraịst diri n'otu zuru ezu iji kpalie njikọ n'etiti otutu ndi no na mmegharị abụọ ahụ.^{[8]:8, 9} en.wikipedia.org/wiki/Restoration_Movement

Mara:Ebe o bu na ha abụọ kweere na chọọchị ga-ekpebiri onwe ha, gini bu nzube e ji jikota onu?

"Raccoon John" Smith (1784-1868)

Otu abụọ ahụ jikotara onu na High Street Meeting House, Lexington, Kentucky na aka aka n'etiti Barton W. Stone na "Raccoon" John Smith, Satode, Disemba 31, 1831.^{[9]: 116-120} Ndi bjaranu ahoputala Smith ka o na-ekwuchitere ndi na-eso Campbells.^{[9]:116}

A hoputara ndi nnochiteanya abụọ nke ndi ahụ gbakotara ka ha buru ozi banyere otu ahụ gaa na chọọchị niile: John Rogers, maka Ndi Kraịst na "Raccoon" John Smith maka ndi na-eme mgbanwe. N'agbanyeghi nsogbu ufodu, njikọ ahụ gara nke oma.^{[1]: 153-154} Otutu ndi kwenyere na njikọ ahụ

⁸Rutu aka na thebiblewayonline.com - Njikọ n'ime Kraịst

nwere nkwa di ukwu maka iga nke oma n'odinihu nke mmeghari ahụ, ma kelee akuko ahụ nke oma.^{[8]:9}

Site na njikota ahụ, enwere ihe ima aka nke ihe a ga-akpo mmeghari oheru ahụ. N'uzo doro anya, ichota aha sitere na Bible nke na-abughị nke otu di mkpa. Nkume choro inogide na-eji aha "Ndi Kraist." Alexander Campbell siri onwu na "Ndi na-eso uzo Kraist". N'ihu ya, e ji aha abuo ahụ mee ihe.^{[1]: 27-28}

Site na mmalite nke mmeghari ahụ, ngbanwe nke echiche n'efu n'etiti ndi mmadu bu akwukwo akuko nke ndi isi ya biputara. Alexander Campbell biputara Christian Baptist na The Millennial Harbinger. Nkume biputara The Christian ozi.^{[12]:208} N'uzo nkwanye ugwu, ndi ikom abuo ahụ na-ebiputakarị onyinye nke ndiozo bu ndiokwa ha di nnoo iche na nke ha.

Mgbe Nkume na Alexander Campbell Ndi na-eme mgbanwe (nke a makwara di ka Ndi na-eso uzo na Ndi Baptist Baptist) jikotara onu na 1832, o bu naani obere Ndi Kraist sitere na mmeghari Smith/Jones na O'Kelly sonyere.^{[6]:190} Ndi mere ya bu ndi si n'ogbakodi n'ebe odida anyanwu nke Ugwu Appalachian bu ndi batara n'ogbakodi Nkume.^{[6]:190} Ndi otu owuwa anyanwu nwere otutu odiche di mkpa na otu Nkume na Campbell: mmesi ike na ahumihe ntughari, emume udo nke otu uzo n'uzo anọ, nanontrinitarianism.^{[6]:190} Ndi na-esoghi Campbell jikoro aka na Chochi Ndi Kraist na 1931 iji guzobe Chochi Ndi Kraist.^{[6]:191} N'afọ 1957, Chochi Ndi Kraist jikoro aka na Chochi Evangelical na Reformed wee gho Chochi jikoro Ndi Kraist.^{[6]:191}

en.wikipedia.org/wiki/Restoration_Movement

Udi agha, oha mmadu na ibu abu/Egwu Uka

Ozugbo ndi nkwsa osu uzo nke Mwehachi nke Mwehachi, di ka Nkume na Campbell, cheputaworo ukpuru ndi bu isi nke Movement, ha malitere ikwsa ozi oma site n'ike nke kpaliri chochi ahụ n'oge uto di egwu. Atumatu n'etiti ndi na-eso uzo nonwe ha kwuru na onu ogugu ha di 100,000 na 1836 nakwa na 200,000 ma o bu obuna 300,000 na 1850. Di ka onu ogugu ndi e mere n'afọ 1850 si di, ndi na-eso uzo bu otu okpukpe nke anọ kasi ukwu na mba ahụ. Onugu nke 1870 debere ya na ebe nke ise. Oru inu oku n'obi nke ndi nkwsa osu uzo, yana nnwere onwe puo n'agbu okpukpe nke Mwehachi ahụ nyere ndi America huru nnwere onwe, kwadoro oge a nke oganihu ngwa ngwa. Otú o di, mmetuta ndi na-akpaghasi ihe di na mbara igwe, ha na-eyikwa egwu igbochi, ma o bu obuna mebie, oganihu a nile.

I. Agha Obodo

Agha obodo ahụ kpasuru okpukpe ndi America anya nke ukwu. E kewara ufodu chochi ma ndiozo nwere nnoo nkuda mmuo nke na ha kwusiri izuko. Mba ahụ dum gunyere otutu umunna nwere oké ahụ oku agha nke na a hapuru ntakiri onu ulo n'obi ha maka nchegbu ime mmuo. Umụ okorobja nke chochi ahụ gara ibanye n'otu ndi na-acha anunu anunu na ndi isi awo, o bughikwa ole na ole n'ime ha nwuru n'agha. Ufodu ndi nkwsa kpariri umunna na-ebuliri onwe ha ngwa agha, ebe ndiozo chefuru okpukpo oku ha na-aju umunna ha no n'akuku nke na-emegide ha, ha onwe ha kpuru mma agha ahụ. Otu onye nkwsa na onyeisi oche koleji aha ya bu James A. Garfield ghoro onye a ma ama n'ihu ike ya, e buliri ya n'okwa nke brigadier-General, ma mesia gho onyeisi oche nke iri abuo nke United States.

Agha Obodo ma ọ bụ okwu ndị metụtara ya wetaara Ndị Kraịst ajụjụ abụọ. Otu bụ ajụjụ igba ohu. N'Akwụkwọ Nsọ, Onye Kraịst ọ pụrụ inwe ndị ohu? Ọ bụrụ otú ahụ, olee otú a chọrọ ka o si mesoo ha? Ọ bụ ezie na e nwere ndị na-ekwubiga okwu ókè n'akụkụ abụọ nke ajụjụ ahụ, o yiri ka ihe ka n'ọnụ ọgụgụ ná ndị nkwsa anọghị na-anọpụ iche ma gbaa Ndị Kraịst nọ n'Ebe Ugwu na Ndịda ume ka ha ghara ikwe ka nke a ghọọ okwu na-akpata nkewa. ... Echiche juru ebe niile n'etiti ụmụnna yiri ka igba ohu bụ ajụjụ ndorọ ndorọ ọchịchị, karịa nke omume. Akwụkwọ Nsọ amachibidoghị igba ohu, kama ọ na-achikwa ya (Lev. 25:39-46; 1 Kọr. 7:17-24; Efe. 6:5-9; Fajilimon). Ọtụtụ ụmụnna, n'agbanyeghị na ha chọrọ igbochi nkewa okpukpe na agha n'okwu a, ikekwe ha tụtụ anya na a ga-emecha kwụsị igba ohu n'udo na n'uzọ iwu kwadoro.

Ajụjụ ọzọ nke dọtara uche Ndị Kraịst bụ ikere òkè Ndị Kraịst n'agha anụ ahụ. Ọzọkwa, ndị nkwsa kacha okpukpe ọkụ n'obi na ndị a ma ama megidere aka ụmụnna na-etinye aka n'agha ma rịọ ụmụnna ka ha ghara itinye aka na ya, n'agbanyeghị na arịrịọ ha yiri ọ dabara ná ntị nke ukwu.

II. Òtù ozi ala ọzọ

Ebe ọ bụ na ihe ka ọtụtụ n'ogbakọ n'oge Mgbochi Mweghachi hiwere onwe ha ibụ òtù ogbakọ n'otu n'otu, n'oge na-adighị anya, ajụjụ banyere "imekọ ihe" bilitere n'etiti ụmụnna. Ọ bụ ezie na ndị nọ n'azụ Stone na-enyo enyo na mbọ nhazi dị otú ahụ, ndị Campbell na-eso ya yiri ka ha chere na ụfọdụ ụdị imekọ ihe ọnụ ma ọ bụ nzukọ ogbakọ dij nso nke ọma maka ọganihu nke ihe kpatara ya. N'ihia ya, ụmụnna malitere ina-ezukọ ná nnọkọ ndị a na-enwe n'oge na-adịbeghị anya. Otú ọ dị, ka oge na-aga site na "nzukọ nkwa" ndị a mubara n'usoro iwu na ọnụ ọgụgụ. Ogbakọ distrikiti ghọrọ ogbakọ steeti, na ogbakọ steeti ghọrọ ogbakọ mba. Na mbụ, a gbachitere nzukọ ndị dij otú ahụ n'ihia na e bu n'obi gbaa ụmụnna ume, mee ka ha mata, na ime ka ha dij n'otu, na ikwalite ozi ọma. Alexander Campbell dere ọtụtụ ihe maka igbachitere nnukwu nzukọ n'etiti ụka dij n'ime obodo. Ụmụnna mesịrị zute na Cincinnati, Ohio na 1849 ma guzobe Òtù Ndị Kraịst nke America. Alexander Campbell nwere nchegbu na inwe mgbakọ ga-eduga mmegharị ahụ n'ime okpukpe nke nkewa. Ọ garaghị nnọkọ ahụ.^{[12]:245} Otú ọ dị, a họtụtara ya onyeisi oche mbụ ya. Ozugbo e guzobere Society mmegide megide ya malitere iri elu. N'ibụ onye Agha Obodo kwụsiri nwa oge, mmegide a nọgidere na-abawanye ruo mgbe esemokwu nke Society ji nwayọọ nwayọọ malite na mmeghe nke mmekọrịta dij n'etiti ndị na-akwado na ndị mmegide na ọkara ikpeazụ nke narị afọ nke iri na itoolu.

Ihe ndabere nke mmegide megide obodo ndị ozi ala ọzọ dij iche iche, mana enwere ike ichikọta ndị kacha ama ama dijka ndị a:

- e nweghị ikike Akwụkwọ Nsọ maka ya
- ọ dighị mkpa, n'ihia na nzukọ-nsọ zuru ezu iru ọrụ ime mmụọ nke kwesiri iru
- ọ nọchiri anya ụka, na
- ọ na-emebi nnwere onwe na nnwere onwe nke ụka ime obodo.

III. Egwu akurungwa

N'ihia dij ka n'oge Òtù Ndị Kraịst nke America malitere ajụjụ banyere egwú ngwá egwú n'ofufe nke chọọchị dij iche iche bilitere. N'oge na-adighị anya tupu Agha Obodo Ụka dij na Midway, Kentucky ghọrọ chọọchị mbụ na ndekọ na-ewebata ngwá egwú n'ime ofufe (nke a na-eche na ọ ga-enyere

ha aka ibụ abụ ojoo). N'ezie, ụka o bula na onye nkwusa nke mmetuta, gunyere Campbell n'onwe ya, guzo n'otu na mmegide ha megide egwu ngwa oru na ofufe. Otú o di, ndi na-esochi ụka ndi agha obodo malitere iji ngwa oru ahụ na-emewanye ihe na agha a na-alu ya na onuma na-abawanye ụba. Mmegide a na-emegide egwu egwu na ofufe bu nke ukwu:

- o bu mgbakwunye na-enweghi ikike na abụ nke agba oheru na-eduzi (Efe. 5:19; Kọl. 3:16).
- obughi ihe nkuzi nye ogugu isi (1Kọ 14:15), na
- o megidere omume ime mmuo nke ofufe nke ụka. Esemokwu di n'etiti oha ndi ozi ala ozo na ngwa oru, yana ndi ka nta, mesiri ghoọ nkewa n'etiti choochi di iche iche bu nke onu ogugu okpukpe kwadoro na 1906. bible.ca/history/eubanks/history-eubanks-42.htm.

Otu ihe mgbochi ndi a o di ire taa maka otu ma o bu mmemme ndi a?

- Enyemaka odachi ma o bu ndi Sameria zuru uwa onu
- Healing Hands International
- Mgbasa ozi Ndi Kraist nke uwa
- Netwok Mgbasa Ozi Ozioma
- Ministri ime obodo
- Redio mweghachi
- Otu ogbako na-elekota otutu ogbako oru ozi ala ozo
- N'ibu abụ n'ime mmetuta miri emi nke nsopuru na otuto nye Chineke site na egwu okpukperechi, "egwu ozi oma" na radio, CD ma o bu otu egwu ebe mgbasa ozi niile na-eji ngwa egwu eme ihe.
- Otutu ndi ndu egwu ma o bu otu otuto.

Ufodu nkuzi nke mweghachi (Nkume – Campbell Movement)

Mmeghari abuo a nwere otutu nkwenye di mkpa.

- Ha kwenyere na Akwukwo Nso bu Okwu Chineke sitere n'ike mmuo nso na ikike kasinu na ndu onye kwere ekwe.
- Ha kwenyere na ihe nlereanya na ukuru nke ndu uka di na agba oheru bu iji gosiputa atumatu Chineke maka nzuko-nso site na ogbo nile.
- Ha kwenyere na Chineke zubere ka ndi Ya, uka o bughị naani otu ogbako ma o bu ogbako, ka ha diri n'otu, o bughị nkewa. Nkwekorita maka ihe ndi di mkpa nke okwukwe Agba Oheru nwere ike ime ka idi n'otu nke Chineke zubere maka uka Ya.

Mgbe Campbell nwusiri, ahiri mmejo malitere imalite na mmeghari ahụ. Nsoogu a abughi na ukuru ntala, kama na ntinye ha. Onye o bula kwenyere n'ukuru nke idi n'otu n'akuku ihe di mkpa nke Agba Oheru, ma o bughị onye o bula kwenyere n'ihe ndi ahụ di mkpa bu ma o bu otu esi ekpebi ihe a ga-ewere di ka ihe di mkpa.

Ulo akwukwo sekondri abuo malitere agha ha n'ihia ajuju gbasara egwu egwu na ofufe. Igwe ahụ mesiri ghoọ choochi Kraist na-abughi ngwa oru weere onodu nke machibidoro "ihe oheru" n'ofufe nke a na-enyeghi iwu kpomkwem n'ime Testament Oheru. N'ibu ndi na-enweghi iwu Agba Oheru ka e were ngwa oru na-efe ofufe, ha ruru uka maka mmachibido iwu ha. Onodu nkowa nke ozo bu na ebe o bu na enweghi iwu akowaputara nke machibido iji ngwa egwu wee

kwenye. Rụtụ aka na thebiblewayonline.com ọmụmụ Bible Afọ iri anọ ka Campbell nwụsiri, a ghọtara nkewa ahụ na ụlọ ụka ndị na-abụghị ngwá ọrụ anyị ghọtara dị ka otu dị iche.

N'ụzọ dị mwute, nkewa nke òtù jdi n'otu a akwụsịbeghi na nkewa a. Òtù Ụka Ndị Kraịst nwere okwu ọzọ na-ekpu n'okpuru ala n'okwu banyere baptizim. Otu n'ime mweghachi nke obi ụtọ nke ngaghari Campbell/Nkume mbụ bụ mweghachi nke baptism site na imikpu n'ime nzukọ-nsọ. Baptizim nwa ọhụrụ site n'ifesa bụ ihe fọrọ nke nta ka ọ bụrụ omume zuru ụwa ọnụ n'etiti ụka ndị Europe mere akụkọ ihe mere eme nke nọchiri anya ókèala America. Ka ha tughariri na Agba Ọhụrụ maka ntuziaka, ndị na-eme mgbanwe chọputara na usoro nke baptizim n'ime ụka Agba Ọhụrụ bụ ihe fọrọ nke nta ka ọ bụrụ imikpu kpam kpam, ọ bụghị ifesa. Ha kwukwaziri na naanị onye a ga-anabata ka e mee ya baptizim bụ onye toruworo ogo mmadụ ihorọ onwe ya baptizim.

Ọzọkwa, mmeghari ahụ fọrọ nke nta ka ọ bụrụ otu n'otu maka isi okwu. Ajuju na-akpata nkewa bụ ka a ga-esi were ndị weere onwe ha dị ka ndị Kraịst ma na-emikpughị onwe ha n'ime ha. N'otu akụkụ ka ndị ahụ kwenyere na ibụ ndị otu ụka na mmesi obi ike nke nzọpụta kwesiri ka a ga-enye naanị ndị ahụ e mikpuru. N'akụkụ nke ọzọ, e nwere ndị lere imikpu ndị okenye anya dị ka ihe kasi mma ma ghọtara ezi okwukwe Ndị Kraịst nke ndị e ji ụzọ ọzọ mee baptizim n'odinala ndị ọzọ. Ajuju nke bu ezi okwu bu nnweco na kedu ka Chineke siri choo ka eme ya.

Ná ngwụsị afọ ndị 1920, mbiputa a malitere n'isi n'ọtụtụ ọgụ jọgburu onwe ya maka imekọ ihe ọnụ n'ubi ozi ala ọzọ n'etiti ndị ozi ala ọzọ Campbell/Stone na nke odinala ndị na-eme ụmụ ọhụrụ baptizim. Otu akụkụ choro icho ka ndị ozi ala ọzọ Campbell/Stone kpachie imekọ ihe ọnụ ọ bụla n'ime ọgbakọ ndị na-eme imikpu. Ndị ọzọ hụrụ mkpa ọ dị iso ndị ọzọ na-aruko ọrụ n'agbanyeghi nkà mmụta okpukpe e mere baptizim.

Rụtụ aka na thebiblewayonline.com - baptism

Mgba ahụ siri nnọọ ike nke na nkewa ọzọ dakwaziri. Ọtụtụ puku ọgbakọ hapuru òtù ahụ ma guzobe otu nke ha na-abụghị ọgbakọ gbadoro ukwụ na Mgbakọ Ndị Kraịst nke Ebe Ugwu America. Igwè a bụ ndị chọputara na baptizim site n'imikpu dị ka ihe iseokwu zuru ezu. Ndị ahụ nọrọ na Mgbakọ Mba Nile nke Ụka Ndị Kraịst na-achokari ibụ ndị nwere ohere inabata ndị na-emikpughị onwe ha dị ka Ndị Kraịst na ikike nke aka ha. Nkewa ahụ ejirila nwayọọ nwayọọ na-aga n'ihu ruo ihe dị ka afọ 70.

N'iri afọ ndị na-adibeghi anya, nkewa ọzọ amalitewokwa ime. Ebe ọ bụ na 1985 mmeghari ọhụrụ nke ndị na-eso ụzọ nọ na-ama aka mgba okpukpe liberalism nke tolitere na ọgbakọ Ndị Kraịst (Ndị na-eso ụzọ Kraịst) nke hiwere na 1968 site na Mgbakọ Mba Nile nke Ụka Ndị Kraịst ochie. Mweghachi nke ndị na-eso ụzọ malitere site na ntinye aka n'irụ ọrụ n'ime ụka maka mgbanwe na mmeghari ọhụrụ nke mmụọ. N'ụzọ dị mwute, ka oge na-aga, ọ b́ara doo anya na e mechiri ọgbakọ ahụ kpam kpam ka ọ gbanwee ma ọ bụ jma aka, na mmeghari ọhụrụ nke ndị na-eso ụzọ hibere mkpakorita nke ndị na-eso ụzọ ndị na-eso ụzọ ka ha bụrụ ebe mgbakọ maka ndị hapuru ọgbakọ ahụ na ndị nkwsa ozi oma ndị ka nọ na chọochi ahụ.

Ọ bụ ezie na ọ dighi onye choro ihu nkewa, nkewa ji nwayọọ nwayọọ na-ewere onodu. Maka oge mbụ, nkewa na-elekwasị anya na ukpuru ntọala nke mmeghari ahụ, ọ bughị naanị iru ọrụ nke nkwa.

Ndị na-eso ụzọ Kraịst ahapụla nkwenkwe ha na mkpali na ntụkwasi obi nke Akwụkwọ Nsọ, gọnarị na e nwere okwukwe agba ọhụrụ na-agbanwe agbanwe nke anyị nwere ike ịlaghachi na ya, wee zụọ echiche nke ịdị n'otu gburugburu ihe ndị dị mkpa nke Akwụkwọ Nsọ maka ịdị n'otu site na mkparita ụka n'etiti ọ̀tù ụka. mbet-heritage.org/downloads/10.pdf

Usoro mweghachi

John Locke	1632-1704
John Wesley	1703-1791
James O'Kelly	1732-1826
Elias Smith	1764-1846
Abner Jones	1767-1840
Barton Stone	1772-1844
Thomas Campbell	1763-1854
Alexander Campbell	1788-1866
Walter Scott	1796-1861

"Raccoon" John Smith 1784-1868

Mweghachi

N'ihe dị ka n'ihe dị ka narị afọ nke 18, ọtụtụ ndị ndú okpukpe n'adabereghị n'ebe ibe ha nọ malitere iju ajụjụ ole ozizi na omume dị iche iche e setipuru n'ọtụtụ mkpakọrịta n'okpukpe ha niile bụ chọchị nke Akwụkwọ Nsọ. Ha chere na Chineke chọrọ ịdị n'otu, n'ihị ginị ka onye ọ bụla na-apughị ịgaghari nanị na Bible na Bible iji chọta ntuziaka Chineke nyere mmadụ. N'ezie, nke a na-egosi na ọ bụ nkọwa ilu nke ọgha mkpuru na Luk 8. Site n'ịlaghachi na Okwu ahụ ma kụọ ya n'ezị na ezi obi; na-enweghị ike ịchikwa ndị mmadụ na, n'ụkpuru ha na ozizi ha, ọ ga-emepụta ndị na-erube isi, Ndị Kraịst, ụka Jizọs hiwere.

Obi nke ngaghari iweghachi ahụ bụ ijikọ ndị kwere ekwe:

- Kwusi iji gọmentị manye okpukperechi
- Jiri akụkụ Akwụkwọ Nsọ naanị. Jụọ ozizi na ozizi mmadụ niile
- Nweta ma jigide ihunanya maka Chineke na mmadụ

N'oge mmegharị a dị iche iche ndị ndu nyere nghọta ha maka ihe ndị a chọrọ maka ndị kwere ekwe na Kraịst ka ha dirị n'otu na Ya.

Mkpochi

- Ajụjụ ikike nke ụka site n'aka gọmentị iguzobe na ịmanyere okpukperechi obodo
- Akwụkwọ Nsọ na-enye ụfọdụ nkwenye dị mkpa nke ndị mmadụ niile nwere ezi uche ga-ekwenye na ya:
 - Mesaja ahụ nke Jizọs
 - Iwu Jizọs nyere kpomkwem
- E kwesighị ịmanyere ndị ozo ihe ndị na-adighị mkpa nke Ndị Kraịst na-ekwekọrịtaghị na ya

Wesley

- Kwekọrịta ka ị kwekọrịtaghị na nkuzi na-adighị mkpa
- Kwusi ogo na arumuka gbasara ihe ndị na-adighị mkpa

Ndị Baptist dị iche

- a. Jụụ ụkpụrụ niile ma jiri naanị Akwụkwọ Nsọ dịka iwu zuru oke mana na-achoghị nkwekọrịta zuru oke na ụkpụrụ
- b. Zere nkọwa zuru oke ka ọ na-eduga n'iwu iwu na nkewa

Ndị Baptist Landmark

- a. Akwụkwọ Nsọ bụ ụkpụrụ doro anya na-enweghị ihe ọ bụla na-ekwekọghị
- b. Nhapụ site na ụkpụrụ ụkpụrụ na-eme ka mmadụ ghara ịbanye n'ụka n'ezie

O'Kelly/Haggard

- a. Kraịst bụ naanị isi nke ụka
- b. Aha Kraịst bụ naanị aha a na-anabata
- c. Akwụkwọ Nsọ bụ naanị ụkpụrụ nke okwukwe
- d. Àgwà Ndị Kraịst bụ nanị ule nke mkpakọrịta ụka
- e. Ikike nke ikpe nzuzo bụ ihe ùgwù nke mmadụ niile.

Barton Stone

- a. Ọchịchị ọgbakọ
- b. Iweghachi ụdị ndụ nke ụka mbụ nke dị nsọ na ibi ndụ ziri ezi karịa ma ọ bụ karịa ụdị na ihe owuwu
- c. Nnwere onwe n'ime Kraịst dị mkpa karịa imesi otu omume aka ike [dị ka ememe].

Campbell

- a. Usoro nnabata agbakwunyere na nkwenye ndị bụ isi/dị mkpa.
- b. Akwụkwọ Nsọ bụ akwụkwọ nke eziokwu (ọ bughị echiche, echiche, eziokwu nkịtị ma ọ bụ nkọwa okwu) na okwukwe ezi uche ka a ga-ewepụta ma kọwapụta ya na eziokwu ndị a.
- c. Nnwere onwe ọgbakọ
- d. Ọtụtụ ndị okenye n'ọgbakọ ọ bụla
- e. Mkpakọrịta izu ụka na
- f. Nmikpu nke ndị kwere ekwe maka mgbaghara mmehie
- g. Otú a ka Jehova siri,

Ndị ọgbakọ

- a. Ndị mmadụ chọrọ ahụmịhe ntughari

N'ime ogologo oge a, ha digasị iche n'ọtụtụ ụzọ ụfọdụ ndị na-achoghị igbubi njikọ nke ozizi na omume ndị gara aga, ma, ha ghọtara na "ụka" ha ugbo a adighị ka chọchị ha gụrụ na Bible ha.

Ọtụtụ ndị ma ọ bụrụ na ọ bughị ọtụtụ n'ime ndị a na-eme mgbanwe na ndị na-eweghachite mgbanwe nwere otu ihe ha na-achọ ime mgbanwe, weghachite ma ọ bụ laghachi na chọchị nke Akwụkwọ Nsọ na ka ha na ndị kwere ekwe ndị ọzọ dirị n'otu na ịbụ Ndị Kraịst.

Enwere ịdị n'otu ruo oge ụfọdụ, mana echiche dị iche iche na nke na-agbagha agbagha pụtara:

- Akwụkwọ Nsọ bụ ụkpụrụ, ụkpụrụ iwu ma ọ bụ ụkpụrụ ebe a na-achoghị nkwekọrịta zuru oke na nkọwapụta. Maka ndị nọ na KRAỊST ibi n'ezie omume n'etiti mmadụ na n'ihu Chineke dị mkpa karịa irapagidesi ike n'ụdị, nhazi na nghọta ziri ezi.
- Akwụkwọ Nsọ bụ ụkpụrụ doro anya nke a na-aghaghị igbaso n'eseputughị aka. A gaghị ejikọta ndị ahụ na-atughari na nkọwa ndị ndu nke kpomkwem ụkpụrụ ụkpụrụ. N'ihu ya, a na-aga n'ihu na-akọwapụta izi ezi nke ụkpụrụ nke na-eduga n'esemokwu na nkewa karịa.

Idi n'otuna na mkpakorita, a ga-eji ekpere dozie okwu:

- a. Kedu onye na-ekpebi ogo nke nghota ziri ezi nke mmadu ga-enweri iji nogide na mmekorita - Chineke ma o bu mmadu?
- b. O na-akowa mmadu na ufodu nkuzi na-abughị ozioma kpebie mmekorita nke onye ozọ na Chineke ma o bu Onye Kraist ozọ?
- c. Mmadu nwere ike idi na-enwe mmekorita ya na Chineke ma o bughị na ndi ozọ na Kraist?
- d. O buru na Akwukwo Nso gbachiri nkiti n'okwu, igbachi nkiti ahụ o chorọ ihe ma o bu gbochie ya? N'otu aka ahụ, mgbe Akwukwo Nso kwuru ihe o dighi achọ ma o bu machibidoro ihe ozọ iwu.
- e. Ihe odide nke ndi nna uka, ndi na-eme mgbanwe, ndi na-eweghachi azu ma o bu ndi ode akwukwo taa enweghi ike ibu onodu nke mmekorita mmadu na Chineke ma o bu umu Ya.

Obuna mgbe ha nwasiri ihe iga nke oma, o dighi anya, di ka ndi nna nna ha mgbe 100 AD, ka ha malitere ikpagharị na inakwere ozizi nke oge gara aga ma guzobe ukpuru okwukwe oheru ma o bu maliteghachi nke ochie.

Mmechi

O di ka enwere otu eri na-aga n'ihu n'akuko ihe mere eme. Ogbọ o bu na-adabere na nkwenkwe na echiche nke ogbọ gara aga. Ndi isi na ma o bu ndi ode akwukwo na-edeko nkwenkwe ha nke ogbọ na-abia na-abjara na ya. Ufodu na-anabata ndi ozọ na-aju eleghị anya dabere na nghota na echiche mbu ha. Usoro a di oke mkpa na uwa nke amaghị ama di ka ogwu, komputa, kemikalụ, physics na mgbako na mwepu ebe a na-enweghi ma o bu na-enwebeghi okoloto ekpughere. Ya mere, ihe omuma nke o bu bu ngongo ulo.

Omumu ihe a egosila na ndi ikom na ndi ndu nke ogbọ ha na-anakwere echiche nke "ndi guru akwukwo" n'oge gara aga kama idabere na nyocha nke oma nke okwu Chineke. Lelee.

1. Justin Martyr bu onye na-eso uzọ Socrates na Plato, o yighikwa ka o kwadowo onwe ya nke oma n'ihe banyere akuko Akwukwo Nso.
2. Irenaeus nke Lyons dabere na Onye Ozuzu Aturu nke Hermas dika akwukwo-nso.
3. Origen dezire Septuagint site n'ihe omuma ya nke Hibru. Ma nkwenkwe Stoic, Neo-Pythagorean na Plato kweere mere ka echiche ya gbagoro agbago.
4. Oko mmuta Origen nwere mmetuta di ukwu na nka mmuta okpukpe Ambrose.
5. Augustine nwere mmasi na Cicero wee hoputa ya kari ndi edemede oge ochie ndi ozọ ma jigide usoro abuo nke mkpuru obi na nkwenkwe ahụ.
6. Wycliffe dabere na Vulgate Latin nke Jerome nwere ntupo n'isugharị Bible gaa n'asusu Bekee, bu nke puru ibu nani ihe o nwere.
7. A kuziiri Luther ka o na-enyo enyo na inwale ihe niile mana o ka na-anabata otutu nkuzi "ndi nna uka".
8. John Calvin na-ehotakarị ozizi Augustine na Ambrose.
9. Ozizi John Locke metutara Thomas na Alexander Campbell.

A kpagburu ndi kwere na Kraist maka ojuju ha juru igonari Kraist na inara Ozioma ozo ma o bu ime ihe kwekoru n'ozizi okpukpe ndi ozo, di ka; a) Okpukpe ndi Juu, b) Ofufe ndi ogo mmuo ma o bu Emperor mgbe o no n'okpuru Imperial Rome, c) Okpukpe Katolik n'oge na mgbe etiti etiti ma o bu ochichiri ma o bu d) Katolik na Protestantism na mgbanwe mgbanwe na oge mweghachi.

Site n'idabere n'ihe omuma Chineke kpughere, mmadu nwere ike nweta ezi ihe omuma na nghota karija uche Chineke.

N'ime otutu nari afo site na mkpagbu, otutu ndi agbaliwo iji nani Bible laghachikwute Chineke. Ihe di ka afo 200 gara aga ahula otutu ndiche n'echiche ma o bu nkowa bu ndi mgbe a na-etinye ha n'otu ebe di ka eziokwu e kpugheworo kpataara otu okpukpe ohuru. Mmadu kwesiri ikpebi ma o bu akuku nke nsogbu ahu site n'iju onwe ya, "Ana m enyocha Akwukwo Nso nonwe m iji choputa ihe o na-ekwu n'imezu nkwubi okwu m? Ma o bu, enyochawo m Bible iji hu ma 'a puru ichota ozizi Bible' m ma kowaa ya kwekoru n'ihe m kweere na nkwubi okwu m."

Ndi na-esonu bu ndeputa nke ufodu nkuzi na nso nso a ndi ikwu na-adibeghi anya kwenyesiri ike ma mee nnwale nke mkpakorita. Ajuwo otutu n'ime ha n'ozuzu ma o bu n'akuku ufodu.

- A ghaghj ikpuchi "ihe nnochianya" nke Nri Anyasi nke Onyenwe Anyi.
- Achicha a na-eji eme nri anyasi nke Onyenwe anyi ga-esi na ntutu oka oka mee, nke a na-agbaji ma e kpechara ekpere na tupu e kesaara ndi otu ya ka ha rie.
- Iko ahụ, mkpuru nke osisi vain, ga-abu mmayanya gbara uka.
- Naani otu iko nwere ike iji o bughị iko nke o bu.
- Klas Akwukwo Nso na-ekewa uka, yabu enweghi ike ime ya.
- Ibu abu di ka ife Chineke agaghị agunye ngwa egwu ma o bu nkweko kama ibu abu.
- Umụ nwanyị ga-eji ihe ozo kpuchie isi ha na-abughị ntutu isi mgbe a na-agbakota.
- Umụ nwanyị enweghi ike ikpu ma o bu kpuchaa ntutu isi ha.
- Ogbako Ndi Kraist apughi inwe ulu.
- Enweghi ike iri nri n'ime "ulu uka."
- Inwe mgbatị ahụ, ebe ndu ezinulo na ogige bu mmehie.
- Ndi Kraist enweghi ike itinye aka na Krismas.
- Enweghi ike inabata igwu mmiri agwakotara n'ihu na o bu mmehie.
- Igba egwu udi o bu bu mmehie.
- Isonye na goomentị, obuna itu vootu bu mmehie.
- Ije ozi n'otu ndi agha bu mmehie.
- Onyinye e nyere ulu akwukwo na koleji nwere mmeko bu mmehie.
- Iji akwukwo o bu ozo na-abughị Bible ezighi ezi.
- Aha nke uka ga-abu " _____ " na-enweghi ebe o bu.
- Inu ihe onunu na-aba n'anya o bu bu mmehie.
- Iji udi utaba o bu bu mmehie.
- Alumi na nwunye n'etiti agburu abughi nke Akwukwo Nso.
- Baijul machibidoro Ndi Kraist iwu inwe ndi ohu.
- Uka enweghi ike itinye aka na mbu o bu.
- Ogbako apughi iweta onye nkwsa mgbe nile.

- Otutu ndi ndu egwu n'otu oge bu ihe nturundu ya mere mmehie.

Ọtutu ndi ji okpukpe kpọrọ ihe, n'oge gara aga na ugbu a, kwenyere na nkowa ha bu kpomkwem uche Chineke. N'agbanyeghi nke ahụ, a juwo ọtutu ndi n'ozuzu ma o bu n'akuku ufodu ma ha gukwuo omumu ihe. Gini gbanwere? O bu Akwukwo Nso ka o bu nkowa mmadu? Anyi amatala eziokwu niile ugbu a? A ga-egosi na ihe anyi jisie ike di ka onodu mmekorita anyi na Chineke adighi mma n'ogbo ndi na-abia? Nkwenkwe anyi o bu nke ikpeazu nke na anyi agaghi amu ihe?

Ozioma ma o bu Ozioma Kraist bu:

- a. Chineke, di ka Jizos onye Nazaret, bu mmadu ma enweghi mmehie, e nyere Aru ya nye Chineke dika aja obara, aja-nmehie, maka nwepu nke nmehie.
- b. Olili ya na mbilite n'onwu ya sochirinu bu mmeri nke onwu.
- c. Nrijo ya laghachiri n'ebe-obibi Ya na Chineke, Nna.

Ndi ahụ tukwasiri ya obi site n'ibu ndi e liri n'ime onwu ya ka a na-akpolite n'onwu di ka ndi mmuo phuru. Ha na-eto eto n'oyiyi, oyiyi na odidi nke Chineke site n'ibi ndu (ije ije na) nkuzi (ozizi) nke Kraist na ndiozi Ya naani na ha na Chineke na ndi ozu nile na Kraist na-enwe o burugodi na ha nwere nghota di iche iche na ufodu ozizi na-abughi Ozioma.

Anyi ga-ejisi ike muo akwukwo nso, nabata eziokwu ya ma di njikere iso ya ebe o bula o na-edu anyi.

Isi nke 7

Nchikota

Ufodu nkuzi na omume nke ndi mgbanwe

Wycliffe

- a. Kraist bu onye isi nke Nzuko-nso
- b. Ndi ndu Nzuko-nso ga-aburiri ndi nwoke nwere omume oma - o bughi izuru onodu
- c. Akwukwo Nso bu naani ikike maka mmadu - o bughi Uka Katolik
- d. Naani iwu abuo nke ndi isi uka - ndi okenye na ndi dikon

Luther

- e. Naani Bible bu ikike ikpeazu nye Onye Kraist

Mweghachi

N'ihe di ka n'ihe di ka nari afu nke 18, otutu ndi ndu okpukpe n'adabereghu n'ebe ibe ha no malitere iju ajuru ole ozizi na omume di iche iche e setipuru n'otutu mkpakorita n'okpukpe ha niile bu choghi nke Akwukwo Nso. Ha chere na Chineke choro idi n'otu, n'ihu gini ka onye o bula na-apughi igaghari nani na Bible na Bible iji chota ntuziaka Chineke nyere mmadu. N'ezie, nke a na-egosi na o bu nkowa ilu nke ogha mkpuru na Luk 8. Site n'laghachi na Okwu ahụ ma kuo ya n'ezie na ezi obi;na-enweghi ike ichikwa ndi mmadu na, n'ukpuru ha na ozizi ha, o ga-emeputa ndi na-erube isi, Ndi Kraist, uka Jizos hiwere.

Obi nke ngaghari iweghachi ahụ bu ijiko ndi kwere ekwe:

- a. Kwụsị iji gọọmentị manye okpukperechi
- b. Jiri akụkụ Akwụkwọ Nsọ naanị. Jụọ ozizi na ozizi mmadụ niile
- c. Nweta ma jigide ihunanya maka Chineke na mmadụ

N'oge mmegharị a dị iche iche ndị ndu nyere nghọta ha maka ihe ndị a chọrọ maka ndị kwere ekwe na Kraịst ka ha dirị n'otu na Ya.

Mkpọchi

- a. Ajụjụ ikike nke ụka site n'aka gọọmentị iguzobe na imanye okpukperechi obodo
- b. Akwụkwọ Nsọ na-enye ụfọdụ nkwenye dị mkpa nke ndị mmadụ niile nwere ezi uche ga-ekwenye na ya:
 - i. Mesajị ahụ nke Jizọs
 - ii. Iwu Jizọs nyere kpomkwem
- c. E kwesighị imanye ndị ozo ihe ndị na-adighị mkpa nke Ndị Kraịst na-ekwekọrịtaghị na ya

Wesley

- a. Kwekọrịta ka i kwekọrịtaghị na nkuzi na-adighị mkpa
- b. Kwụsị ogo na arumuka gbasara ihe ndị na-adighị mkpa

Ndị Baptist dị iche

- a. Jụọ ụkpụrụ niile ma jiri naanị Akwụkwọ Nsọ dika iwu zuru oke mana na-achoghi nkwekọrịta zuru oke na ụkpụrụ
- b. Zere nkọwa zuru oke ka o na-eduga n'iwu iwu na nkewa

Ndị Baptist Landmark

- a. Akwụkwọ Nsọ bụ ụkpụrụ doro anya na-enweghị ihe o bụla na-ekwekọghị
- b. Nhapụ site na ụkpụrụ ụkpụrụ na-eme ka mmadụ ghara ibanye n'ụka n'ezie

O'Kelly/Haggard

- a. Kraịst bụ naanị isi nke ụka
- b. Aha Kraịst bụ naanị aha a na-anabata
- c. Akwụkwọ Nsọ bụ naanị ụkpụrụ nke okwukwe
- d. Àgwà Ndị Kraịst bụ nanị ule nke mkpakọrịta ụka
- e. Ikike nke ikpe nzuzo bụ ihe ùgwù nke mmadụ niile.

Barton Stone

- a. Ọchịchị ọgbakọ
- b. Iweghachi ụdị ndụ nke ụka mbụ nke dị nsọ na ibi ndụ ziri ezi karịa ma o bụ karịa ụdị na ihe owuwu
- c. Nnwere onwe n'ime Kraịst dị mkpa karịa imesi otu omume aka ike [dị ka ememe].

Campbell

- a. Usoro nnabata agbakwunyere na nkwenye ndị bụ isi/dị mkpa.
- b. Akwụkwọ Nsọ bụ akwụkwọ nke eziokwu (o bughị echiche, echiche, eziokwu nkịtị ma o bụ nkọwa okwu) na okwukwe ezi uche ka a ga-ewepụta ma kọwapụta ya na eziokwu ndị a.
- c. Nnwere onwe ọgbakọ
- d. Ọtụtụ ndị okenye n'ọgbakọ o bụla
- e. Mkpakọrịta izu ụka na
- f. Nmikpu nke ndị kwere ekwe maka mgbaghara mmehie

g. Otú a ka Jehova siri,

Ndị ogbako

a. Ndị mmadụ choro ahumijhe ntughari

N'ime ogologo oge a, ha digasi iche n'otutu uzọ ufodu ndi na-achoghi igbubi njiko nke ozizi na omume ndi gara aga, ma, ha ghotara na "uka" ha ugbu a adighi ka choochi ha gurụ na Bible ha.

Otutu ndi ma o buru na o bughị otutu n'ime ndi a na-eme mgbanwe na ndi na-eweghachite mgbanwe nwere otu ihe ha na-achọ ime mgbanwe, weghachite ma o bu laghachi na choochi nke Akwukwo Nso na ka ha na ndi kwere ekwe ndi ozọ diri n'otu na ibu Ndi Kraist.

Enwere idi n'otu ruo oge ufodu, mana echiche di iche iche na nke na-agbagha agbagha putara:

- Akwukwo Nso bu ukpuru, ukpuru iwu ma o bu ukpuru ebe a na-achoghi nkwekorita zuru oke na nkowaputa. Maka ndi no na KRAIST ibi n'ezì omume n'etiti mmadu na n'ihu Chineke di mkpa karja irapagidesi ike n'udi, nhazi na nghota ziri ezi.
- Akwukwo Nso bu ukpuru doro anya nke a na-aghaghị igbaso n'esebughi aka. A gaghị ejikota ndi ahụ na-atughari na nkowa ndi ndu nke kpomkwem ukpuru ukpuru. N'ihu ya, a na-aga n'ihu na-akowaputa izi ezi nke ukpuru nke na-eduga n'esemokwu na nkewa karja.

Idi n'otuna na mkpakorita, a ga-eji ekpere dozie okwu:

- a. Kedu onye na-ekpebi ogo nke nghota ziri ezi nke mmadu ga-enweri iji nojide na mmekorita - Chineke ma o bu mmadu?
- b. O na-akowa mmadu na ufodu nkuzi na-abughị ozioma kpebie mmekorita nke onye ozọ na Chineke ma o bu Onye Kraist ozọ?
- c. Mmadu nwere ike idi na-enwe mmekorita ya na Chineke ma o bughị na ndi ozọ na Kraist?
- d. O buru na Akwukwo Nso gbachiri nkiti n'okwu, igbachi nkiti ahụ o choro ihe ma o bu gbochie ya? N'otu aka ahụ, mgbe Akwukwo Nso kwuru ihe o dighi achọ ma o bu machibidoro ihe ozọ iwu.
- e. Ihe odide nke ndi nna uka, ndi na-eme mgbanwe, ndi na-eweghachi azu ma o bu ndi ode akwukwo taa enweghi ike ibu onodu nke mmekorita mmadu na Chineke ma o bu umu Ya.

Obuna mgbe ha nwesiri ihe iga nke oma, o dighi anya, di ka ndi nna nna ha mgbe 100 AD, ka ha malitere ikpaghari na inakwere ozizi nke oge gara aga ma guzobe ukpuru okwukwe ohuru ma o bu maliteghachi nke ochie.

Mmechi

O di ka enwere otu eri na-aga n'ihu n'akuko ihe mere eme. Ogbọ o bu la na-adabere na nkwenkwe na echiche nke ogbọ gara aga. Ndi isi na ma o bu ndi ode akwukwo na-edeko nkwenkwe okwu ha nke ogbọ na-abia na-abjara na ya. Ufodu na-anabata ndi ozọ na-aju eleghị anya dabere na nghota na echiche mbu ha. Usoro a di oke mkpa na uwa nke amaghị ama di ka ogwu, komputa, kemikalụ, physics na mgbakọ na mwepu ebe a na-enweghi ma o bu na-enwebeghi okoloto ekpughere. Ya mere, ihe omuma nke o bu la bu ngongo ulo.

Ọmụmụ ihe a egosila na ndị ikom na ndị ndú nke ọgbọ ha na-anakwere echiche nke "ndị gụrụ akwụkwọ" n'oge gara aga kama ịdabere na nyocha nke ọma nke okwu Chineke. Lelee.

1. Justin Martyr bụ onye na-eso ụzọ Socrates na Plato, o yighikwa ka ọ kwadowo onwe ya nke ọma n'ihe banyere akụkụ Akwụkwọ Nsọ.
2. Irenaeus nke Lyons dabere na Onye Ọzụzụ Atụrụ nke Hermas dika akwụkwọ-nsọ.
3. Origen dezie Septuagint site n'ihe ọmụma ya nke Hibru. Ma nkwenkwe Stoic, Neo-Pythagorean na Plato kweere mere ka echiche ya gbagoro agbago.
4. Ọkà mmụta Origen nwere mmetụta dị ukwu na nkà mmụta okpukpe Ambrose.
5. Augustine nwere mmasị na Cicero wee họtụta ya karịa ndị edemede oge ochie ndị ọzọ ma jigidere usoro abụọ nke mkpụrụ obi na nkwenkwe ahụ.
6. Wycliffe dabere na Vulgate Latin nke Jerome nwere ntụpọ n'isugharị Bible gaa n'asụsụ Bekee, bụ nke pụrụ ịbụ nanị ihe o nwere.
7. A kuziri Luther ka ọ na-enyo enyo na ịnwale ihe niile mana ọ ka na-anabata ọtụtụ nkuzi "ndị nna ụka".
8. John Calvin na-ehotakarị ozizi Augustine na Ambrose.
9. Ozizi John Locke metụtara Thomas na Alexander Campbell.

A kpagburu ndị kwere na Kraịst maka ọjụjụ ha jụrụ ịgbanarị Kraịst na ịnara Ozioma ọzọ ma ọ bụ ime ihe kwekọrọ n'ozizi okpukpe ndị ọzọ, dị ka; a) Okpukpe ndị Juu, b) Ofufe ndị ọgọ mmụọ ma ọ bụ Emperor mgbe ọ nọ n'okpuru Imperial Rome, c) Okpukpe Katolik n'oge na mgbe etiti etiti ma ọ bụ ọchịchiri ma ọ bụ d) Katolik na Protestantism na mgbanwe mgbanwe na oge mweghachi.

Site n'ịdabere n'ihe ọmụma Chineke kpughere, mmadụ nwere ike nweta ezi ihe ọmụma na nghọta karịa uche Chineke.

N'ime ọtụtụ narị afọ site ná mkpagbu, ọtụtụ ndị agbalịwo iji nanị Bible laghachikwute Chineke. Ihe dị ka afọ 200 gara aga ahụla ọtụtụ ndịiche n'echiche ma ọ bụ nkọwa bụ ndị mgbe a na-etinye ha n'otu ebe dị ka eziokwu e kpugheworo kpataara òtù okpukpe ọhụrụ. Mmadụ kwesiri ikpebi ma ọ bụ akụkụ nke nsogbu ahụ site n'iji onwe ya, "Àna m enyocha Akwụkwọ Nsọ n'onwe m iji chọpụta ihe ọ na-ekwu n'imezu nkwebi okwu m? Ma ọ bụ, enyochawo m Bible iji hụ ma 'a pụrụ ịchọta ozizi Bible' m ma kọwaa ya kwekọọ n'ihe m kweere na nkwebi okwu m."

Ndị na-esonụ bụ ndepụta nke ọfọdụ nkuzi na nso nso a ndị ikwu na-adịbeghị anya kwenyesiri ike ma mee nnwale nke mkpakorita. Ajuwo ọtụtụ n'ime ha n'ozuzu ma ọ bụ n'akụkụ ọfọdụ.

- A ghaghị ikpuchi "ihe nnọchianya" nke Nri Anyasị nke Onyenwe Anyị.
- Achịcha a na-eji eme nri anyasị nke Onyenwe anyị ga-esi na ntụ ọka ọka mee, nke a na-agbaji ma e kpechara ekpere na tupu e kesaara ndị òtù ya ka ha rie.
- Iko ahụ, mkpụrụ nke osisi vain, ga-abụ mmanya gbara ụka.
- Naanị otu iko nwere ike iji ọ bughị iko nke ọ bụla.
- Klas Akwụkwọ Nsọ na-ekewa ụka, yabụ enweghị ike ime ya.
- Ịbụ abụ dị ka ife Chineke agaghị agụnye ngwá egwú ma ọ bụ nkwekọ kama ịbụ abụ.
- Ụmụ nwanyị ga-eji ihe ọzọ kpuchie isi ha na-abughị ntutu isi mgbe a na-agbakọta.

- Ụmụ nwanyị enweghị ike ịkpụ ma ọ bụ kpuchaa ntutu isi ha.
- Ọgbakọ Ndị Kraịst apughị inwe ụlọ.
- Enweghị ike iri nri n'ime "ụlọ ụka."
- Inwe mgbatị ahụ, ebe ndụ ezinụlọ na ogige bụ mmehie.
- Ndị Kraịst enweghị ike itinye aka na Krismas.
- Enweghị ike ịnabata igwu mmiri agwakọtara n'ihi na ọ bụ mmehie.
- Ịgba egwu ụdị ọ bụla bụ mmehie.
- Isonye na goọmentị, ọbuna ịtụ vootu bụ mmehie.
- Ije ozi n'òtù ndị agha bụ mmehie.
- Onyinye e nyere ụlọ akwụkwọ na kọleji nwere mmekọ bụ mmehie.
- Iji akwụkwọ ọ bụla ọzọ na-abughị Bible ezighị ezi.
- Aha nke ụka ga-abụ " _____ " na-enweghị ebe ọ bụla.
- Ịnụ ihe ọ̀nụ̀nụ̀ na-aba n'anya ọ bụla bụ mmehie.
- Iji ụdị ụtaba ọ bụla bụ mmehie.
- Alụmdi na nwunye n'etiti agburụ abughị nke Akwụkwọ Nsọ.
- Baịbùl machibidoro Ndị Kraịst iwu inwe ndị ohu.
- Ụka enweghị ike itinye aka na mbọ ọ bụla.
- Ọgbakọ apughị iweta onye nkwusa mgbe nile.
- Otutu ndi ndu egwu n'otu oge bu ihe nturundụ ya mere mmehie.

Ọtụtụ ndị ji okpukpe kpọrọ ihe, n'oge gara aga na ugbo a, kwenyere na nkowa ha bụ kpomkwem uche Chineke. N'agbanyeghị nke ahụ, a jwọ ọtụtụ ndị n'ozuzu ma ọ bụ n'akụkụ ụfọdụ ma ha gụkwuo omumụ ihe. Gịnị gbanwere? Ọ bụ Akwụkwọ Nsọ ka ọ bụ nkowa mmadụ? Anyị amatala eziokwu niile ugbo a? A ga-egosi na ihe anyị jisie ike dị ka ọ̀nọ̀dụ̀ mmekọ̀rị̀ta anyị na Chineke adighị mma n'ogbo ndi na-abia? Nkwenkwe anyi ọ bụ nke ikpeazu nke na anyi agaghị amụ ihe?

Ozioma ma ọ bụ Ozioma Kraịst bụ:

- a. Chineke, dị ka Jizọs onye Nazaret, bụ mmadụ ma enweghị mmehie, e nyere Aru ya nye Chineke dika aja ọbara, àjà-nmehie, maka nwepu nke nmehie.
- b. Olili ya na mbilite n'ọnwụ ya sochirinụ bụ mmeri nke ọnwụ.
- c. Nrigo ya laghachiri n'ebe-obibi Ya na Chineke, Nna.

Ndị ahụ tụtwasiri ya obi site n'ịbụ ndị e liri n'ime ọnwụ ya ka a na-akpọlite n'ọnwụ dị ka ndị mmụọ ọhụrụ. Ha na-eto eto n'oyiyi, oyiyi na ọdịdị nke Chineke site n'ibi ndụ (ije ije na) nkuzi (ozizi) nke Kraịst na ndịozizi Ya naani na ha na Chineke na ndị ọzọ nile na Kraịst na-enwe ọ bụrugodi na ha nwere nghota dị iche iche na ụfọdụ ozizi na-abughị Ozioma.

Anyi ga-ejisi ike muo akwukwo nsọ, nabata eziokwu ya ma di njikere iso ya ebe o bula o na-edu anyi.

